# ERMENİ SOYKIRIMI İDDİASI; ERMENİ DİASPORASININ ROLÜ VE STRATEJİSİ

# ALLEGED ARMENIAN GENOCIDE; FUNCTIONALITY IN THE CONTEXT OF WESTERN AND ARMENIAN DIASPORA[1]

# РОЛЬ И СТРАТЕГИЯ АРМЯНСКОЙ ДИАСПОРЫ В ПРИТЯЗАНИИ АРМЯНСКОГО ГЕНОЦИДА

**Recep Cengiz**[*]

## ÖZ

Başta sosyoloji, tarih, siyaset bilimi olmak üzere hemen hemen bütün sosyal bilimlerle ilişkisi olan Ermeni meselesi karmaşık ve çok faktörlü sosyolojik bir olgudur.

Osmanlı devletinin gerilemesini/dağılmasını takip eden süreçte etnik çatışmaya dahil olan unsurlar, ulus-devlet inşası, ulusal kimliğinin yeniden tanımlanması ve çoğunluk/azınlık ilişkilerinin niteliğinin belirlenmesini talep etmişlerdir. Türk-Ermeni çatışmasında Ermenilerin sosyal ve kültürel mirası, dili ve dini belirleyici unsurlar olmuştur. Osmanlı Devletinin çok etnikli yapısının bir öğesi olan Ermeniler, tarihsel ve kültürel varlık karakterlerinin eski ve yeni yorumu üzerinden tartışma ve çatışmaya devam etmektedirler.

Ermeni meselesine yönelik tartışmaların ABD ve Avrupa merkezli olması, hem dünyada mevcut egemen gücün bu merkezlere kaymış olmasına hem de Ermeni diasporasının söz konusu merkezlerde güçlü olmasına dayandırılabilir. Bu nedenle 1915 olaylarına ilişkin yapılan tartışmalar, Türkiye'de hem dış hem de iç toplumsal dinamikler açısından önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda Batı dünyasında Ermeni meselesinin nasıl tanımlandığı sosyolojik bir konu olmaktadır. Çalışma da bu amaca yönelik bir girişim olarak düşünülebilir.

**Anahtar kelimeler:** Etnisite, Siyaset, Soykırım, Diaspora, Medya

## ABSTRACT

The Armenian issue, which is complex and multi-dimensional, is closely intertwined with almost all social sciences, particularly, sociology, history and politics.

In the period following the break-up / regression of the Ottoman Empire, groups taking part in ethnic conflicts demanded the formation of a nation-state, re-definition of national identity and determination of the properties of majority/minority relations. In the Turkish-Armenian conflict, the social and cultural heritage, language and religion of Armenians were decisive factors. Armenians, who were one of the multi-ethnic subjects of the Ottoman Empire, continue to fight over and discuss the old and new characteristics of their historic and cultural properties.

[1] . DOI: 10.17498/kdeniz.662

[*] Doç. Dr. Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi sosyal Bilimler Fakültesi Toplum Bilimleri Anabilim Dalı, e. Mail: sosyoloji1983@hotmail,com

That the debates on the Armenian issue are centered in the United States and Europe can be explained by the fact that the global political power has shifted to these centers and the current power of the Armenian diaspora is mainly settled there. For this reason, the debate about the events of 1915 in Turkey becomes important in terms of both external and internal social dynamics. In this context, how Armenian issue is defined in the Western world turns into a sociological matter. This study can also be considered as an attempt towards this goal.

**Key Words:** Ethnicity, Politics, Genocide, Diaspora, Media

**АННОТАЦИЯ**

Армянский вопрос, как много факторное социальное событие, имеет отношение с социологией, историей, политикой и почти со всеми социальными науками.

Все национальные элементы, после ослабления/распада Османской империи были втянуты в этнические конфликты, с целью создавать национаньное государство, заново определить свой национальный статус, устоновить отношения между национальным большинством с меньшинствами. В турецко-армянском конфлике определяемым элементом для армян стало социальное положение, культурное наследство, религия и язык армян. Армяне, являясь этнической частью Османской империи, исходя из преждних и нынешник подходов к истории и культурного наследства, по сей день продолжают конфликтовать.

Став центром для оспаривания армянского вопроса США и Европа, поошряло армянскую диаспору и по поводу этого, события 1915 года приняло особый характер для турецкого общества как внутри страны, так и за ребежом. В связи с этим, подходы западного мира к определению армянского вопроса, стали социологического характера. Статья является попыткой для разьяснения указанныж подходов.

**Ключевые слова:** этнос, политика, геноцид, диаспора, медия

## 1. Giriş

Ermenilerin dünyada hemen hemen altı-yedi milyon olduğu ve bunun yaklaşık üç milyonunun 1991'den beri Ermenistan Cumhuriyetinde yaşadığı tahmin edilmektedir. Geriye kalan yaklaşık 1.5 milyon Ermeni, eski Sovyetler Birliği içinde bağımsız olan ülkelerde ve 1,5 milyonu da ABD ve Avrupa ülkelerinde diaspora olarak bulunmaktadırlar. Günümüzde diasporanın odaklandığı en önemli ülke yaklaşık 800 bin kişi ile ABD ve 350–400 bin bireyle Fransa'dır. Ermenilerin Fransa'yı diğer Avrupa ülkelerine göre tercih nedenleri, Fransa'nın tehcir sonrası Osmanlı'nın önceki toprağı olan Suriye ve Lübnan'da etkin olmasına, 19. yüzyıldan beri bu ülkede diaspora Ermenilerinin aktif olarak bulunmasına ve Fransa vatandaşı Ermenilerden oluşan girişimci ve çalışan bir grubun bulunmasına bağlanabilir.

Diaspora Ermenileri Fransa'nın yanında etkin olarak ABD, Kanada ve Lübnan gibi ülkelerde de örgütlenmişlerdir. Bu nedenle de diasporanın Ermeni soykırım iddialarına yönelik bakış açısı ve tutumu, bu ülkelerde yoğunlaşmakta ve söz konusu ülkelerin bakış açıları ile örtüşebilmektedir. Daha açıkçası Emeni diasporası söz konusu ülkelerde yine bu ülkelerin genel eğilimlerine dayanarak yüzlerce medya araçları ve sivil örgütlenmelerle iddialarını ispatlama gayretlerini sürdürmektedir.

Ermeni diasporasına yaslanan sivil örgütlenmelerden etkin ve kadim olanlardan bazıları, 1. "Armenian National Committee of America –ANCA-" (http://www.anca.org/).[2], 2. "Armenian National Institute", 3. "Ermeni Dernekleri Forumu", (*http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=304)*). 4. "***Armenian*** National Institute –ANİ-" ( http://www.armenian-genocide.org/)[3], 5. Zoryan Institute "Zoryan Enstitüsü" (http://www.zoryaninstitute.org/about.html)[4], 6. Gomidas Institute "Gomidas Enstitüsü" (http://www.gomidas.org/)[5], ve 7. Armenian General Benevolent Union –AGBU-" (http://www.agbu.org/aboutagbu/default.asp)[6]dır.

Ermeni diasporasının batı ile formel ve enformel ilişkilerini iki temel argüman üzerinden değerlendirebiliriz. Bunlardan birincisi Ermeni diasporası ve batının toplumsal ve coğrafi paydaşlığıdır. Bu bağlamda Ermeni diasporası, Ermeni soykırım iddialarına yönelik kavramsal ve kurumsal tüm alanlarda batı ile mutlak bir ittifak içinde olduğuna inanmakta ve güvenmektedir. İkincisi ise hem batının hem de Ermeni diasporasının Türk tarafına yönelik sosyal ve teritoryal bakış açılarının örtüşmesidir. Bu bağlamda Ermeni diasporası, batının Türklere yönelik dinsel ve ahlaki bakış açısından tarihsel ve iktisadi bakış açısına kadar tüm sosyolojik unsurlar içinde kendisiyle benzeştiğini düşünmekte ve bu algıdan hareket etmektedir. Söz konusu iki temel argüman üzerinden değerlendirildiğinde Ermeni soykırımı iddiaları hem Ermeni diasporası hem de batı için ortak bir enstrüman olmaktadır. Ermeni soykırım iddiaları, Ermeniler ile batının birlikte yürüttükleri Türkiye'den tazminat ve toprak talebine dayanan bir proje olarak görünüm kazanmaktadır.

Makalede "batı" kavramı ile ABD, Kanada ve Avrupa ülkeleri kast edilmektedir. Çalışmada ifadelerin kısa olmaları maksadıyla; Türkiye Cumhuriyeti yerine Türkiye, Azerbaycan Cumhuriyeti yerine Azerbaycan, Ermenistan Cumhuriyeti yerine Ermenistan ifadelerinin kullanılması uygun bulunmuştur. Araştırma yaygınlığı, etkinliği ve kolayca

[2]Armenian National Committee of America –Amarika Ermeni Ulusal Komitesi-"ANCA, ABD'de çalışmalar yürüterek Ermenistan'a yardım yapılmasını 1915 olaylarının soykırım olarak adlandırılmasını, dünyanın farklı ülkelerinde Ermeni ön kabullerinin yaygınlaştırılması çalışmaları içinde bulunmaktadırlar. ABD Temsilciler Meclisinin Türkiye'ye karşı soykırım önergesi hazırlamasında "ANCA" önemli derecede rol oynamıştır. Örgüt 1915 olaylarını soykırım olarak nitelendiren çalışmalarını sürdürmeye devam etmektedir.

[3] ***Armenian*** National Institute (ANI) **-**Ermeni Ulusal Enstitüsü-, 1997 yılında Washington'da kurulmuştur. Ermeni Soykırımı iddiaları ve Ermeni kimliği ile ilgili çalışmalar yürütmektedir.

[4] ABD ve Kanada merkezli çalışmalarını sürdüren **Zoryan Institute** -Zoryan Enstitüsü, Ermeni siyasi görüşlerini aktif hale getirme merkezi olarak işlev görmektedir. Söz konusu Enstitü özelikle Yahudi asıllı bilim adamlarının Ermeni Soykırımı tezlerini savunmaları için işbirliği ve destek ortamı sağlamaktadır. ABD, Kanada ve diğer ülkelerde Ermeni Soykırımı üzerine araştırma yapanlara burs desteği sağlamaktadır. Bkz.

[5] Merkezi İngiltere'nin başkenti Londra'da bulunan **Gomidas Institute** -Gomidas Enstitüsü-, Ermeni Soykırımı tezlerini İngiliz belgeleri desteği ile savunma çalışmalarını yürütmekte ve bu yönde Osmanlı Arşiv belgelerini derlemektir. Enstitünün hedefi Anadolu'dan ayrılan Ermeniler için tazminat yollarını aralamaktır.

[6] Ermeniler arasında sosyo-kültürel işbirliği ve dayanışmayı amaçlayan AGBU (The Armenian General Benevolent Union), tarihsel olarak 1906 yılına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. AGBU 1. Dünya savaşı esnasında göç eden Ermenilerin yerleşmeleri, barınmaları ve acil ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuştur. Günümüzde dünyanın her yerinde Ermeni işadamlarının desteği ile aynı yöndeki çalışmalarını sürdürmektedir.

ulaşılabilirliği nedeniyle genel yapısı itibarıyla; internet üzerinden yayın yapan bilgi ve belgelere dayanmaktadır. Araştırma çerçevesinde basılı yayınlarda mümkün olduğunca başvurulmaya çalışılmıştır.

## 2. Ermeni Diasporasının Ermeni Soykırım İddiaları Bağlamında Yürüttüğü Strateji

Diasporanın sözlük anlamına bakıldığında onun yunanca "serpilmiş tohumlar" anlamına gelen dia-spora kelimelerinin birleşmesinden oluştuğu görülmektedir. Ancak genel olarak Anavatan'ından uzakta yaşayan bir milletin bireylerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Diaspora'nın sosyolojik anlamı "farklı topraklara dağılan göçmen topluluklar" olarak ifade edilebilir. Örneğin Türk diasporası, Ermeni diasporası ve Hint diasporası bu durumun tipik öğeleri olarak söylenebilir. Diaspora kavramı, özellikle 20. yüzyıl ve sonrasında Filistin dışında yaşayan Filistinliler daha sonra da İsrail'in dışında yaşayan Yahudiler için kullanılmaya başlanmıştır. 1980'li yılların sonlarından itibaren özellikle Avrupa ülkelerinde ve ABD'de yapılan bütün yayınlarda Ermeni Diasporası kavramının kullanıldığını görüyoruz. Osmanlı devletinin güvenliği sağlama gerekçesi ile Ermenileri tehcire tabi tutması diasporasının yeniden oluşmasına ve güçlenmesine imkan sağlamıştır. Bu bağlamda oluşan Ermeni diasporası özellikle ABD'de ve Fransa'da, sosyo-kültürel açıdan güçlü ve organize grupları oluşturmaktadırlar. Söz konusu diasporanın kendine özgü tarihsel bir serüvene, soruna ilişkin söylem ve eylemlere sahip bir karakter sergilediği söylenebilir.

Ermeni diasporasının soruna ilişkin söylem ve eylemlerine bakıldığında kısaca şunlar söylenebilir. Bunlardan birincisi, Ermenilerin, soykırım iddialarının merkezine "tehciri" yerleştirmiş olmalarıdır. Böylece Ermeniler bu söylemden yola çıkarak "bir taşla iki kuş vurmayı" hedeflemektedirler. Bunlardan birincisi, Osmanlı devletinin Ermenilerin oluşturduğu etnik şiddete karşı tedbirini yadsıyarak Osmanlı devletinin seçilmiş zaferlerinden biri olan Anadolu'nun kurtuluşuna yönelik girişimi yadsımak, ikincisi ise Ermenilerin "seçilmiş travmasını" gizleme yada yönünü değiştirme olarak söylenebilir. Ermeni diasporasının soruna ilişkin söylem ve eylemlerinin ikinci aşaması ise ABD, Avrupa ve dünyanın değişik toplumları tarafından 1915 olaylarını hem formel hem de enformel bağlamda "soykırım" olarak görülmesini sağlamaktır. Örneğin, 1991 yılında "Ermeni soykırım iddialarını gerçek olarak tanımlayan" bir anayasa ile Bağımsız Ermenistan Cumhuriyetinin ilan edilmesi ve Fransız parlamentosunun "soykırımı" onaylamasının ardından da "soykırım olmamıştır" demeyi cezalandırma yönünde yasal düzenlemeye girişmesi ve ABD Kongresine soykırımın tanınması için yasa teklifinin sunulması bu bağlamda değerlendirilebilir. ABD ve Fransa gibi batı ülkelerinin dışında dünyanın birçok ülkesi de Ermeni meselesine özel ilgi duymaktadır. Bunun tipik örneklerinden biri, İsraillilerin, ***Ermeni*** soykırımı iddiası üzerinden Türkiye ile uzun vadeli bir çatışmanın ideolojik hazırlığı içerisinde bulunmasıdır.

Ermeni diasporası, Ermeni soykırım iddialarını analitik olarak birbirinden ayırabileceğimiz üç başlık altında yürütmektedir. Bunlar; *1.Diaspora Ermenilerinin Ermenistan Cumhuriyetine etkisi. 2.Diaspora Ermenilerinin Batı Ülkelerine etkisi 3. Diaspora Ermenilerinin Türkiye'ye Etkisi.* Bunları kısa kısa açıklarsak şunları söyleyebiliriz.

### 2.1. Ermeni Diasporasının Ermenistan Cumhuriyetine Etkisi

Ermeni diasporasının Ermenistan Cumhuriyetine yönelik tutumu, analitik açıdan siyasi, iktisadi, hukuki, dini, ahlaki gibi bir dizi başlık altında hem iç hem de dış sosyal ilişkilerine yönelik olarak ele alınabilir. Diasporanın söz konusu ilişkiler ağının bir yönünü oluşturan Ermenistan Cumhuriyetine etkisi; dayatma, ikna, yönlendirme ve manipülasyon da dahil gönüllü bir işbirliği ve bunların oluşturduğu iç içe geçmiş sosyal ilişkiler ağı olarak düşünülebilir. Bunun tipik örneklerden birincisi siyasi partiler ve bunların faaliyetleri ile ilgilidir. Örneğin diaspora partileri olarak bilinen Ermeni Devrimci federasyonu (Taşnak), Sosyal Demokrat Hıncak Partisi ve Liberal Demokrat Partisi (Ramgavar) sadece Ermenistan'da örgütlenerek siyasi hareketliliğini sürdürmeyip diasporanın bulunduğu bölgelerde de siyasi hareketliliğe dahil edilmektedir. Bu bağlamda Ermeni diasporasının Ermenistan Cumhuriyeti'nin iç politika alanında etkili bir konuma sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Diasporanın üzerinde durduğu bir başka husus, sanayi ötesi çağı yaşayan ABD ve Fransa gibi ülkelerden Ermenistan'a göçü teşvik etmek ve Ermenistan'dan göçü önlemek için yardım konseri, yardım gecesi, müzayede veya yardım çağrıları düzenlemesidir. Bunun tipik örneği Rusya Federasyonundan Büyük Britanya'ya Arjantin'den İran'a kadar geniş bir coğrafyada Ermenistan ve Karabağ'da yürütülen bazı projeler için toplanan 22.661.372 $ aşan yardım paralardır. (http://www.armenianweekly.com/2013/12/03/) [7]

Hem batıdan Ermenistan'a göçün teşvik edilmesi hem de Ermenistan'dan batıya dönük göçün önlenmesi girişiminin arka planında işgal edilen Azerbaycan toprağı olan Yukarı Karabağ bölgesinin de dahil olduğu topraklar üzerinde demografik olarak güçlü bir Ermenistan coğrafyasının oluşturulması yer almaktadır. Aynı şekilde Ermenistan Diaspora Bakanlığının Suriyeli Ermenilerin Ermenistan'a girişini ve burada yaşamasını kolaylaştıran değişikliklerin yapıldığını belirtilmesi, Suriye'de yaşanan iç çatışmadan çıkarılan Ermenilerin Ermenistan'a nakledilmesinde gösterilen hassasiyetin tipik bir göstergesidir. Ermenistan Diaspora Bakanlığının Suriyeli Ermenilerin eğitim ve sağlık meselesinin çözülmesini istemesi, iş adamlarına Ermenistan'da kendi işini kurmak için 500 bin dolara kadar düşük faizli krediler verilmesi ve Aştarak şehrinde onlar için yeni bir mahallenin tesis edilmesi söz konusu hassasiyetin ve güçlü bir Ermeni coğrafyasının oluşturulması için başka bir örnek olarak sunulabilir. (http://www.ermenihaber.am=1&menyu_id=9&news, 22 /5 /2013) Söz konusu hassasiyetin tipik örneği, "Ameria Group, Armenia's Leading Business Advisory Services Provider"'in Suriye'den Ermenistan'a ve Yukarı Karabağ'a göç eden Ermenilere elli bin dolar yardımda bulunmasıdır. Söz konusu girişimi sadece ekonomik gelişme olarak düşünmeyip Ermenistan'ının Azerbaycan yada başka ülkelerle yaşayabileceği çatışmaya yönelik kısa, orta ve uzun vadede olası bir mevzi ve güç dengesi olarak kabul görüldüğünü söylemek mümkündür.(http://asbarez.com/106837/ameria-armenia-business-advisory-group-donates-50000-to-armenian-fund/)

Sosyolojik olarak diaspora Ermenilerinin Ermenistan'dan batı ülkelerine göçü engellemek ve batıdan Ermenistan'a olan göçü teşvik konusundaki tutumları, politik ve askeri bağlam içinde radikal bir söylemin ve eylemin tipik bir göstergesi olarak

[7] Russian Federation: $12,350,000, U.S. Western Region: $2,000,000, France, Germany, Switzerland, Netherlands, Greece, Belgium (Phoneathon): $1,984,000, Armenia: $1,642,372, Switzerland (private donation): $1,250,000, Artsakh: $1,000,000, U.S. Eastern Region: $1,000,000, Argentina: $700,000, Toronto, Canada: $225,000, Brazil: $170,000, Montreal, Canada: $120, 000, Great Britain: $100,000, Lebanon: $94,000, Iran: $60,000, Austria: $10,000

yorumlanabilir. Ermeni diasporası söz konusu göç ile ilgili gerçek sosyolojik sebepleri ve sonuçları örterek ve sübjektif bir değerlendirme yaparak, sözü edilen göç durumunu iki yönlü manüpule etmektedir. Bunlardan birincisi göçün müsebbibini, Ermenistan'a ambargo uygulayan Türkiye ve Azerbaycan olarak göstererek politik bir çıkarım gerçekleştirmek ikincisi ise Ermenistan'ın savaş yanlısı ve savaş kışkırtıcılığı yapan söylem ve eylemlerini gizleme olarak varlık kazanmaktadır.

Ermenistan'dan dışa doğru gerçekleşen göçten diaspora Ermenilerinin duyduğu kaygı, bir demoğrafik ve iktisadi kaygı yerine siyasi ve askeri bir kaygı olarak varlık kazanmaktadır. Göç, olası bir Azeri-Ermeni çatışmasında demoğrafik bağlamda bir mevzi kazanma hesabı olarak düşünülmektedir. Kısaca diaspora Ermenileri, Kafkasya'da ve onun şahsında bölgede kapsamlı bir savaş hazırlığı içinde gözükmektedir. Ermeni gruplar, göç meselesine bugün ve gelecekte sürdürülecek olan savaşın bir unsuru olarak bakmaktadırlar. Ermenistan'dan dışarıya olan göçün Ermenistan için ulusal bir tehdit olduğuna yönelik belirleme, Mayissian tarafından kaleme alınan "Armenia's 'Silent' National Security Threat" (Ermenistan'ın sesiz ulusal güvenlik tehdidi) adlı makalesinde gözükmektedir. Ona göre, 2012 yılının ilk dokuz ayında 97,000 kişi Ermenistan'dan ayrılmıştır. Yine son 20 yıl içinde hemen hemen bir milyon insanın ülkeyi terk etmesi ülkenin gizli ve sessiz bir tehdit ile baş başa olduğunu göstermektedir. (Bkz. http://www.armenianweekly.com/2013/01/03/mayissian-armenias-silent-national-security-threat)

Diaspora Ermenilerinin Ermenistan'ın iç politikasına müdahaleye yönelik tipik örneklerden bir diğeri ise diaspora Ermenilerinin Ermenistan devletinin soykırım politikasını yetersiz bulması hatta soykırım iddiaları ile ilgili politikaları sulandırmakla suçlamasıdır. Ermeni diasporası sadece Ermenistan Cumhuriyeti'nin iç politikasında değil aynı zamanda onun dış politika alanında da etkili bir konuma sahiptir. Ermenistan Cumhuriyeti'nin başta Türkiye ve Azerbaycan'a yönelik olumsuz tutumu ve diğer ülkelere dönük politik ilişkileri, Ermeni diasporasının etkisi altındadır. Örneğin Türkiye-Ermenistan arasında imzalanan protokollerin işlevsiz hale gelmesinde diasporanın etkisi göz ardı edilemeyecek kadar önem arz etmektedir. Zira diaspora protokollerin imzalanması üzerine Ermenistan'a yaptığı ekonomik yardımları kesme tehdidinde bulunmuştur. (http://www.hurriyet.com.tr/dunya/12665988.asp)[8] Benzer şekilde Ermenistan Cumhuriyetinde medya araçlarının yayın politikaları da diaspora Ermenileri tarafından belirlenmektedir.(http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=37) Yayın sürekliliğini sağlamak için bazı gazetelerin süsbanse edilmesi bu durumu doğrulamaktadır. Aynı şekilde diasporanın girişimleri ile Ermenistan'da kurulan Fransız Üniversitesi, Ermenistan'a eğitim-öğretim, yönetim, meslekler ve akademik bir duruş bağlamında bir etki olarak değerlendirilebilir. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenistan_Frans%C4%B1z_%C3%9Cniversitesi)[9]

[8] Ermeni diasporasının, Türkiye ile Ermenistan arasında diplomatik ilişki kurulması ve geliştirilmesine ilişkin imzalanan protokollere olumlu bakmaması "Merkezi Erivan'da bulunan Arminfo ajansının haberine göre, İsveç'teki Ermeni Federasyonu Başkanı Vahagn Avediyan, söz konusu protokollerin Ermenistan ile diaspora arasındaki ilişkileri "parçaladığını" ifade ederek, "protokollerin imzalanmasından sonra, diasporanın atacağı ilk adım, Ermenistan'ı finanse etmeyi durdurmaktır" dedi.

[9]" Ermenistan'daki Fransız Üniversitesi, 2000 yılında kurulan yönetim geliştirme Avrupa vakfının (EFMD) organıdır. (EFMD) yönetim alanında mükemmellik rütbesi sağlayan bir eğitim kuruluşudur. Üniversite mezunlarının yaklaşık %80'i kendi meslek alanlarında çalışmaktadırlar".

### 2.2. Ermeni Diasporasının Batı Ülkelerine Etkisi

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisini anlayabilmek sadece Ermenilerin Türklere karşı duruşunu anlamakla değil aynı zamanda batı dünyasının Türklere karşı tarihsel bakışını bilmekle mümkündür. Bunun tipik göstergesi, Ermenilerin Türklerle tarihsel ilişkileri ve soykırım iddialarıyla ilgili yaklaşımlarında batının 1915 olaylarındaki tutumunun günümüzdeki duruşundan farklı olmamasıdır. 18.yy başında Avrupa'da Ermeni lobilerinin ve medyanın Ermeni söylemlerini savunan fakat Osmanlı demeçlerine yer vermeyen yayınlar yapmaya başlamış olmaları bu durumun tipik bir örneğidir. Aynı tarihlerde İsviçre'de Ermeniler tarafından "Hınçak" komitesinin İngiltere'ye taşınması ve Fransa'da Güneydoğu Anadolu'da ekonomik, askeri ve siyasi çıkarları için "Ermeni lejyonları" oluşturma gayretleri bu bağlamda değerlendirilebilir. (http://www.dallog.com/kultur/kavramlar/vilayetisitte/htm) Batı dünyasının Türkler üzerine tarihsel ve sosyolojik bakış açısını bilen ve bu bakış açısını bir ortak fırsata dönüştürme gayretinde olan Ermeni diasporasının, çalışma alanını sürdürebilecek mükemmel bir sosyal hayat alanı bulduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede diasporanın etkisinin doğrudan batıya, dolaylı olarak ise batı üzerinden hem Azerbaycan topraklarının işgalini meşrulaştırma hem de soykırım iddialarına bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün tartışılması amacına yönelik olduğu söylenebilir.

Ermeni diasporası, bulunduğu ülkenin varlık karakteri içinde bütün araçları, siyasi söylemlerini aktarmak amacına yönelik olarak yönetmektedir. Bu amaçla Ermeni diasporası batı ülkelerinde iç içe geçmiş iki amacı gerçekleştirme gayreti içindedir. Bunlardan bincisi bulunduğu toplumlarda kamuoyunu "soykırım" iddiasının gerçek bir tarihî olay olduğuna ikna etmektir. İkincisi ise kamuoyu etkisi altında bulundukları ülke parlamentolarına, senatolarına, hükümetlerine, belediye meclislerine, kısacası devletlerin bütün organlarına baskı yaparak ilgili ülkelerde "soykırım"ın resmî bir söylem olarak tanımlanmasını ve bunun tarihî bir gerçek olarak algılanmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda Ermeni diasporasının bulunduğu toplum ve devletlerin etki altına aldığı alanları kısa kısa açıklayacak olursak şunları söyleyebiliriz;

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **birincisi**, diasporanın bulunduğu ülkelerde kamuoyunu "soykırım" iddiası hususunda Türkiye Cumhuriyeti'ni haksız/suçlu gösterme çabasıdır. Bu çabada temel amaç hem Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet politikalarını olumsuzlama hem de Ermenilerle birlikte başka uluslarında negatif bakış açısı oluşturmasını tasarımlamaktır. Örneğin Fransa Ermeni diasporası sadece Ermenistan Ermenilerini ve diğer diaspora Ermenilerini Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı düşmanca duygular içinde büyütme ve etkileme gayreti içinde olmakla kalmayıp, başta bulundukları toplumların kamuoyunu da "soykırım" sözcüğü ile Türkiye aleyhine yönlendirmektedirler. Türkiye ile Fransa ve AB arasında zaman zaman "soykırım iddialarından" dolayı ortaya çıkan gerilim bu durumun tipik bir göstergesidir. Fransa bağlamında kamuoyunda Ermenilere karşı toplumsal düzeyde bir sempati ve yakınlaşma olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumun tipik örneği Michel Manoukian'ın Fransa'da tarihsel bir efsane olarak kabul edilmesidir.[10]

---

Bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenistan_Frans%C4%B1z_%C3%9Cniversitesi

[10] 15 yaşının üzerindeki bütün Fransızlar bu ismi duymuşlardır. Nazi işgali sırasında işbirlikçi Vichy hükümetinin öldürdüğü ve bunu 'Kırmızı Afişlerle' (Affiche rouge) duyurduğu bu Ermeni

Ermeni diasporasının etkisi hususunda belirtilmesi gereken bir diğer nokta, Ermeni soykırım iddiasının tanınmasını savunan diasporanın başka etnik kökenlere mensup kişilerle birlikte hareket edip çeşitli soykırım icat edilmesi sürecinde rol oynamalarıdır. Ağustos 2010 tarihinde Avustralya'nın Sidney kentinde yer alan Bonnyrigg Park'ta "Asuri Soykırım Anıtı" ve Erivan'da benzer bir anıtın inşasının planlanması belediye meclislerine etki olarak değerlendirilebilir (http://www.turkishny.com/headline-news/2-headline-news/36078-sidneyde-asuri-soykrm-ant-acld, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2011). İddia edilen benzer soykırım anıtlarının Fransa'da bulunan Sarcelles, Saint-Brice gibi yerlerde açılması da bu sürecin unsurlarını oluşturmaktadır. Söz konusu anıt dikme girişimlerinin Avrupa sınırlarını aşarak Diyarbakır, Van, Hakkari ve Tur Abdin[11] gibi yerleşmelerle Türkiye'ye getirilme planı, diasporanın etkisine verilebilecek bir başka örnek olarak değerlendirilebilir. (http://www.seyfocenter.com/index.php?sid=10&aID=366)[12]

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **ikincisi**, Ermeni diasporasının batı ülkelerinde Ermeni soykırımı iddialarını içeren çalışmalarını belgesel filmlerden gazetelere kadar geniş bir iletişim alanına dayandırmış olmasıdır. Örneğin, Le Monde, Libération, Le Figaro, hatta Le Canard Enchainé gibi kamuoyunda etkili gazetelerde, ülkesel ve bölgesel televizyonlarda, radyolarda sık sık Ermeni soykırımı iddialarına yönelik yayınlar yapılmakta, konferanslar düzenlenmekte, broşürler, kitaplar, dergiler ve makaleler yayınlanmaktadır. (http://www.eraren.org/index.php?Lisan=DergiIcerik&IcerikNo=304) Ermeni diasporasının güçlü olduğu Fransa'da onlarca Fransızca kişisel veya kurumsal internet sitesi vasıtası ile soykırım iddialarının tanıtılması bunun tipik göstergeleridir.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **üçüncü** alan ise siyasi partileri (Kanada'da "Muhafazakâr Parti", Belçika'da, "liberal Parti" Hollanda'da "Hıristiyan Birliği Partisi", Bulgaristan'da "ATAKA Partisi"), (http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=304) belediye başkanlarını, milletvekillerini, bakanları, seçimlere aday olanları, Ermeni soykırımı iddiası konusunda yönlendirmeye ve ikna etmeye çalıştığı siyasi alandır.[13] Bu bağlamda Ermeni diasporasının Batı ülkelerinde "soykırım"ın tanımlanmasını ve bunun tarihî bir gerçek olarak algılanmasına yönelik etkisine, Fransa meclisinin başını çektiği batı ülkelerinin birçoğunda "soykırım" yasasının çıkarılmış olması ve bu yönde daha ileri girişimlerin sürdürülmesini gösterebiliriz. Örneğin, Soykırım yasasından sonra soykırımı inkar yasasının tartışılması AB genelinde Türkiye'nin cezalandırılmasının talep edilmesi söz konusu girişimin sürdürülmesi anlamına

asıllı komünist direnişçi Fransızların bilinçaltında özgürlük, direniş, kahramanlık ve şehit olmak gibi pozitif kavramlarla özdeşleşmiştir. Dikkat edilirse başta adı geçen Manoukian olmak üzere bütün bu kişiler Ermeni oldukları için değil yaptıkları şeyler sebebiyle Fransa'da popülerdirler, dolayısıyla bu kişilere karşı duyulan münferit sempati bütün bir topluma dolaylı bir yoldan yansımaktadır.

[11] Süryani etnik grubun yaşadığı Türkiye ile Suriye arasında Mardin şehri sınırları içinde yer alan bir bölgenin adı

[12] "…30 Ekim 2011 (Saint-Brice, Paris) – 20 binin üzerinde Asur-Keldani-Süryani'nin yaşadığı Fransa'da Seyfo soykırımı anısına yeni bir anıt dikildi. 2006'da, ilk resmi anıtın dikildiği ve Asuri-Keldani- Süryani'lerin başkenti olarak bilinen Sarcelles'den sonra, Saint-Brice belediyesi de tarihi bir karar alarak, 1915 soykırımında hayatını kaybeden Asuri-Keldani-Süryani'lerin anısına bir anıt dikme kararı aldı. Belediye Başkanı Sayın Alain Lorand'ın Fransa'da faal olan Fransa Asur-Keldani Derneği (AACF) ve Fransa Asur-Keldani Birligi (UACF) ile gerçekleştirdiği görüşmeler sonucu Saint-Brice belediye binasının bulunduğu parkta bir anma ve açılış töreni gerçekleştirildi."

[13] Samim AKGÖNÜL, Fransa Ermeni Toplumu ve Türkiye: Propaganda ve Lobicilik, *ERMENİ ARAŞTIRMALARI, Sayı 5, Bahar 2002,*

gelmektedir. Hatta söz konusu düzenlemeyle, AB'nin 2007 yılında kabul ettiği "Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığıyla Mücadeleye İlişkin Çerçeve Kararı" kapsamında Türkiye'ye fiili müdahalenin kapısını aralayan bir sürece adım atmanın hesapları yapılmaktadır.

Başta Fransa Ermeni diasporası olmak üzere Ermeni tarafı, siyasi bağlamda Avrupa Birliğini Türkiye'ye karşı güçlü bir baskı organı olarak keşf ettiklerini düşünmektedirler. Bu yüzden de hem Avrupa Komisyonu'na (Brüksel) hem de Avrupa Parlamentosu'na (Strazburg) Türkiye'ye yoğun baskı yapmaktadırlar. Bu baskının amacı Komisyonun ve Parlamentonun Türkiye'nin adaylığına vazgeçilmez önkoşul olarak "soykırım"ı tanımasını sağlamaktır. Avrupa Parlamentosu'nun kabul ettiği son raporla bu talep gerçekleşmiş gözükmektedir. Zaten 2015 yılı içinde AP, Ermeni soykırım iddialarını bir gerçeklik olarak kabul etmiştir.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **dördüncü** alan ise sivil örgütlerdir. "Fransa Ermeni Doktorlar Birliği" ve "Ermeni Meslekler Arası Grubu", "Ermeni Milli Hareketi", "Toprak ve Kültür Derneği" yardımlaşma dernekleri, spor kulüpleri, dans grupları, kültür dernekleri ve mesleki birlikler bu ağın önemli sivil örgütlenme bölümünü oluşturmaktadır. ABD'de binden fazla Ermeni kuruluşunun faaliyet göstermesi ve diaspora kurumlarına her yıl çalışmaları için milyarlarca dolar ödenek ayrılması bu duruma tipik bir örnektir.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **beşinci** alanı ise hukuk mücadelesinin yürütülmesi bağlamında ulusal ve uluslar arası mahkemelerin etki altına alınabilmesi çabasıdır. Bu durumun açık göstergesi, resmî olarak "soykırım"ın tanımlanmasını müteakip uluslar arası mahkemelerden Ermenilerin lehine kararların çıkarılmasını sağlamaktır. ABD'de Ermenilerin Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Ziraat Bankası ve Merkez bankası'na açtıkları davalar bunun örneklerindendir. Bu bağlamda Ermenilerin uluslar arası mahkemelerden kendi lehlerine kararlar alabilmesini "soykırım" iddialarının gerçekmiş gibi kabul görmesine bağlı olduğunu bilmekte ve bu yönde girişimlerini sürdürmektedirler.

### 2.3. Ermeni Diasporasının Türkiye'ye Etkisi

Ermeni diasporası, Ermenistan ve batı ülkelerinde ve dünyanın değişik toplumlarında yaptıkları çalışmalara paralel olarak Türkiye'nin toplumsal farklılıklarını oluşturan unsurları da Ermeni soykırımı iddiasının bir gerçeklik olarak kabul görmesi yönünde etkilemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Ermeni diasporasının, Türkiye'de **a. alt kültür gruplarını, b. dini azınlıkları, c. akademik ve siyasi çevreleri ve d. medya araçlarını, yönlendirerek, ikna ederek ya da manipüle ederek yönettiğini söyleyebiliriz. Bunları kısa kısa açıklarsak şunları söyleyebiliriz;**

**a.** Ermeni diasporasının Türkiye'de **alt kültür gruplarını**a etkisi bazen gizli bazen açık bir içerikte Türkiye'nin iç toplumsal dinamiklerine yönelik manüpule etme biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bunun tipik göstergesi, Türkiye'de yaşayan ayrılıkçı Kürtler ve bazı Alevi-Bektaşi unsurların söylem ve eylemlerinin Ermeni diasporasının öylem ve eylemleriyle örtüşen karakter sergilemesidir. Bu bağlamda Ermeni diasporasının, Türkiye'nin söz konusu toplumsal farklılıklarını Ermeni soykırımı iddiasının bir gerçeklik olarak kabul görmesi yönünde araçsallaştırdığını söylemek mümkündür.

Söz konusu alt kültür gruplarının manipülasyonuna ve yönlendirilmesine ilişkin çok sayıda makale, röportaj ve basın açıklaması bulmak mümkündür. Örneğin "Kürtler için istediğim şeyi Ermeniler için istiyorum", "bu topraklar sadece Türkler ve Kürtlere ait değil aynı zamanda Ermeniler, Asuriler ve Keldanile aittir" (http://www.armenianweekly.com/

2011/10/29/demirbas/) diyen Abdullah Demirbaş'ın açıklamaları ve PKK'nın sorumlularından olan Zübeyir Aydar ile Yannis Kanakis'in yaptığı mülakatta, Aydar'a yöneltilen "Ermeni soykırımına Kürtlerin karışmış olduğunu kabul ediyor musunuz?" sorusuna "Ermeni soykırımına Kürtler katılmıştır, geçmişin değiştirilmesi ve kimsenin olumsuz gerçekleri reddetme hakkı bulunmamaktadır" şeklinde verdiği cevap, Ermeni diasporasının Türkiye'de **alt kültür gruplarına** etkisi olarak değerlendirilebilir. (Elettherotipia. 13 Şubat 2007) Bu bağlamda söz konusu unsurların söylem ve eylemlerini, Ermemi soykırımı iddiasının tarihselliği ve sosyolojik yönü itibarıyla bir gerçeklik olarak kabul edildiği yönünde algılayabiliriz. Yani söz konusu algı, hem Ermeni soykırımının, Kürtler tarafından gerçekleştirilmiş bir olay olduğuna hem de Ermenilerin kadim toprak iddiasının gerçekliğine vurgu yapmış olmaktadır. Aynı şekilde Hrant Dink'in ölümünün yedinci yıldönümünde Türkiye'de tutuklu olan PKK lideri A. Öcalan'ın "Ben Ermeni halkının değerli çocuğunun mücadelesini ve kardeşimiz Hrant'ı selamlıyorum. Ben kapsamlı bir mektupla Ermeni vatandaşlarımızı anmak istiyorum ve Hrant'ın ölüm yıldönümü için mektubun hazır olmasını umuyorum," biçiminde verdiği tepki Ermeni diasporasının Kürt etnisitesi üzerinde oluşturduğu etki olarak düşünülebilir. (http://asbarez.com/118351/jailed-kurdish-leader-commemorates-dink-murder/ 13 Ocak 2014)

Benzer şekilde1909 Adana olaylarının yüzüncü yıldönümü nedeniyle kaleme alınan bir makalede Osmanlı devletine güven duymadıkları için silahlarını teslim etmeye yanaşmayan fakat meclisin silahsızlandırma kararı gereği silahlarını teslim eden Ermenilerin durumunun, Türkiye'de faaliyet gösteren ayrılıkçı terör örgütü PKK'nın silah bırakması konusuyla birlikte ele alınmasını ve iki olayın birbirine benzetilmesi yönündeki beyanları (Etyen Mahçupyan**,** Taraf, 01.05.2009) ve Yunanistan'da yaşamını yitiren ve Diyarbakır'da toprağa verilmeyi vasiyet eden Ermeni asıllı sanatçı Adram Tigran'ın cenazesinin Türkiye'ye getirilmesi girişiminin dönemin Diyarbakır belediye başkanı tarafından dile getirilmiş olması.(http://www.milliyet.com.tr/)[14] benzer durumun en tipik örnekleridir.

Hrant Dink'in ölümünün 7. yıl dönümünde Ermenice ve Türkçe, "Hepimiz Hrant'ız, hepimiz Ermeniyiz" ve "Unutmadık, unutturmayacağız" gibi yazılı pankartların ve "Faşizme inat kardeşimsin Hrant", "Hepimiz Hrant'ız, hepimiz Ermeniyiz", "Yaşasın halkların kardeşliği", "Katil devlet hesap verecek", "Bu daha başlangıç mücadeleye devam", "Biz bitti demeden bu dava bitmez" gibi sloganlarının atılması, Ermeni diasporasının Türkiye'de alt kültür gruplarına etkisi olarak nitelendirilebilir**.** **(**http://www.firatnews.com/news/guncel/onbinler-katliamin-7-yilinda-da-hepimiz-hrantiz-dedi.htm, 19.01.2014)

Ermeni diasporası ve batı dünyası, Ermeni soykırımı iddialarını gerçek olarak algılayan PKK ve onun yaslandığı Kürt gruplarla Türkiye'nin bölünebilirliliğini ve işgalinin mümkünlüğü üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla Ermeni diasporası ve batı

[14] Osman Baydemir (Diyarbakır Büyükşehir belediye Başkanı–2010), Adram Tigran'ın Ahmet Arif, Yılmaz Güney, Nazım Hikmet gibi çok büyük bir değer olduğunu söyledi. Tigran'ın Diyarbakır'dan 'Şanına yakışır' bir şekilde uğurlamak istediklerini belirten Baydemir, "Diyarbakır halkının yapacağı tek şey şanına emeğine yakışır son uğurlamayı gerçekleştirmek ve bağrına basmaktır. Demirtaş (DTP eş başkanı–2010), cenazenin Türkiye'ye getirilmemesi durumunda Diyarbakır'da çeşitli anma törenlerle sanatçıya son görevlerini yerine getireceklerini söyledi. http://www.milliyet.com.tr/

dünyasının PKK ile ilişkisini, sadece masum bir siyasi, teknik ve finansal destek olarak nitelendirmemiz mümkün değildir. Söz konusu ilişkiler "dostumdur düşmanımın düşmanı" sözü üzerinden geliştirilerek "Batı Ermenistan" olarak nitelendirilen toprakların Ermenistan'a dahil edilmesi amacına yönelik yerli işbirlikçi unsurların oluşturulması ve güçlendirilmesi olarak değerlendirilebilir. Büyük Ermenistan amacının Türkiye ayağı için bir mevzi olarak görülen ayrılıkçı Kürt gruplar, Türkiye'ye yönelmiş en etkili silah olarak değerlendirilmektedir. Ermeni unsurların, Türkiye'de olabilecek bir iç ve dış savaşta kazanan taraf olmanın hesabını Türkiye'de yaşayan alt kültür grupları üzerinden hesaplamaktadırlar diyebiliriz.

**b.** Ermeni diasporasının Türkiye'de yönlendirme gayreti içinde olduğu ikinci alt grup **dini azınlıklar**dır. Türkiye'de yaşayan Ermeni dini azınlık gruba mensup bireyler soykırım iddialarını yüksek sesle ve medya araçlarıyla fikir ve düşünce özgürlüğü çerçevesinde sürdürmektedirler. Bunun tipik örneği, Türkiye'de toplumsal farklılıkların yönlendirilmesi olarak düşünülebileceğimiz, Türkiye Ermeni diasporasının, "Bu acı hepimizin" diyen yüzlerce kişi ile 1915 olaylarının 97. yılında Taksim'de "Irkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De Girişimi" tarafından düzenlenen anma törenidir. (http://team-aow.discuforum.info/t11213-Turkiye-de-soyk-r-m-anmalar-ve-yans-malar.htm)[15] Söz konusu anma töreninden hareketle Türkiye'de kimliklerini gizleyerek Türkiye'den nefret eden "Kripto/gizli Ermeniler'' ve Ermenistan'ın çıkarlarını Türkiye'nin üstünde tutan bir Ermeni grubunun bulunduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Arjantinli gazeteci Avedis Hadjian tarafından kaleme alınan anf'den Canan Kaya tarafından nakledilen "Türkiye'de gizli Ermenilerin ayak izleri" başlıklı yazıda gizli Ermeniler meselesi açıkça belirtilmektedir. Söz konusu yazıda Hadjian İstanbul, Amasya, Diyarbakır, Batman, Tunceli ve Muş'u dolaşarak yaptığı araştırmada Türkiye'de "gizli Ermeniler" adıyla bilinen gizemli bir azınlığın olduğunu belirtmektedir. Ona göre yaklaşık bir asırdır gerçek kimliklerini gizleyen insanların büyük çoğunluğu, doğu illerinde olmak üzere, İslam dininin Sünnilik ve Alevilik gibi çeşitli mezheplerini benimseyerek Türk ya da Kürt kimliği altında yaşamaktadırlar. Hadjian, gizli Ermenilerin bir kısmının dedelerinin ya da ebeveynlerinin Ermeni olduklarını kabul etmelerine ve Türk ve Kürt komşularınca Ermeni ya da gavur diye adlandırılmalarına rağmen bunu reddettiklerini, bazılarınınsa gerçek kimliklerini kabul etmelerine rağmen bu bilgiyi kendi çocuklarından sakladıklarını anlatmaktadır. (http://www.radikal.com.tr/ID=1121498& CategoryID=77)

Gizli Ermenilerin Türkiye'de varlık karakterine ilişkin bir başka gösterge, 19 Ocak 2007'de Ermeni asıllı gazeteci Hrant Dink'in öldürülmesini protesto etmek için atılan "Hepimiz Hrant'ız, hepimiz Ermeniyiz" sloganı ve yürüyüşün şiddet ve terör olaylarından her gün ölümlerin yaşandığı Türkiye'de yapılan tüm cenaze törenlerini gölgede bırakacak bir ritüele dönüştürülmüş olmasıdır. Buda Diaspora Ermenilerinin Türkiye'de yaşayan bazı etnik unsurla birlikte Ermeni azınlık üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

[15] Anmaya Rakel ve Arat Dink, Sevag Şahin Balıkçı'nın annesi Ani Balıkçı, Ermeni Tarihçi Ara Sarafıan, BDP Milletvekilleri Sırrı Sürreyya Önder ve Seahat Tuncel, Halkların Demokratik Kongresi Halklar ve İnançlar Komisyonu üyesi Ferhat Tunç, gazeteci Oral Çalışlar, Prof. Baskın Oran ve Prof. Gençay Gürsoy ile birlikte yüzlerce kişinin katılması dikkat çekicidir. Gösteride Ermeniler, mumlar yaktı ve yere karanfiller bıraktı. Anmada 24 Nisan 1915 gecesi gözaltına alınan Ermeni aydınların fotoğraflarının yanı sıra Hrant Dink ve Sevag Şahin Balıkçı'nın fotoğrafları taşındı. Ermeniler için simge olan nar figürünün yanı sıra Ermenice, Türkçe ve İngilizce "Bu acı hepimizin" yazılı pankart açıldı. 1915 olaylarının 97. yıldönümü nedeniyle Taksim Meydanı'nda düzenlenen anma etkinliğinde, 24 Nisan 1915'te Ermeni toplumunun sesinin kesilmek istendiği ifade edildi.

**c.** Ermeni diasporasının Türkiye'de yönlendirme gayreti içinde olduğu bir başka alan akademik çevredir. Ermeni diasporası, Türkiye'de Ermeni soykırım iddialarının bir gerçeklik olarak sunulduğu bir Üniversite ve akademisyen çevre de oluşturma gayreti içinde gözükmektedir. Söz konusu akademik çevre/çevreler hem eğitim-öğretim hem de çeşitli etkinlik ve yayın akışkanlığı bağlamında soykırım iddialarının gerçekliğini kabul eden yönünde gözükmektedir. (http://www.taraf.com.tr/haber/en-insafsiz-hakim-denetci-oldu.htm) Akademik kurum ve bireylerin yaptığı sempozyum, kongre, kitap vb. çalışmalarda 1915 olayları, ya doğrudan yada dolaylı olarak soykırım yönünde değerlendirilmektedir. (Akçam ve Dattian; 2010, 50) Örneğin Ermeni meselesi üzerine yapılan bazı çalışmaların tarihsellik açısından şiddetle eleştirilmesi, Ermeni soykırım iddialarının benimsenmesi ve doğru kabul edilmesine yönelik akademik bir çevrenin oluşturulmasına verilebilecek tipik bir gösterge olarak değerlendirilebilir. (http://www.aktifhaber.com/ ermeni-yuzbasi-kitabina-itiraz-655392h.htm)[16] Ermeni diasporasının etkisinde olan söz konusu akademik kurum ve bireylerin Ermeni meselesi üzerine düzenlediği sempozyumlarda Ermeni soykırımının gerçek olduğu yönünde bildirilerin ağırlıkta olduğu çalışmalardan oluşmaktadır. (http://www.soykirimgercegi.com/ announcebody.asp?kelime=&type=1&pageinde)[17]

Ermeni diasporası, Türkiye'de oluşturduğu Üniversite ve akademisyen bir çevre ile tazminat ve toprak taleplerine meşruiyet kazandırabileceğine inandıkları bir çıkarımla Türklerin "seçilmiş zafer" algısına da müdahale edilebilirliliği denemeye çalışmaktadırlar. Bunun en tipik örneği uzun süredir tartışılmakta olan Çanakkale Savaşı'nda ilk düşman zırhlısını batıran tabyanın komutanı olduğu iddia edilen Torosyan'ın anlatıldığı "From Dardanelles to Palestine Sarkis Torossian" isimli kitapta gözükmektedir. (http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22167962.asp)[18]

**d.** Ermeni diasporası, Türkiye'de Ermeni soykırım iddialarının bir gerçeklik olarak sunulduğu yada sunulmasını ima eden söylemlere ve eylemlere yönelik bir siyasi çevre de oluşturma gayreti içinde gözükmektedir. (http://www.taraf.com.tr/haber/en-insafsiz-hakim-denetci-oldu.htm, 30.11.2012, )[19] Türkiye'de Türkiye aleyhine olası tüm söylemler, ifade ve düşünce özgürlüğü ve dokunulmazlık bağlamında değerlendirilerek Türklere karşı bir "nefret" ve "kin" oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bunun tipik örneği, Fransa'da yaşayan ve Ermeni diasporasının aktif isimleri arasında yer alan Samson Özararat'ın "**Diaspora'da**

[16] İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğretim Üyesi Ayhan Aktar tarafından yazılan "Çanakkale'den Filistin Cephesi'ne Yüzbaşı Sarkis Torosyan" adlı çalışma bu bağlamda değerlendirilebilir.

[17] İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren "Bağımsız Toplumsal Hareket Kulübü" tarafından, 15 Nisan 2006 tarihinde, "Ermeni Sorunu Gerçeği" konulu konferansta çıkan tartışmalarda soykırımın gerçek olduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır.

[18] 2.5 yılda hakaret boyutuna ulaşan tartışmaya Genelkurmay noktayı koydu. Genelkurmay, Hürriyet'e yaptığı açıklamada, arşivlerde Sarkis isimli iki asker bulunduğunu ancak ikisinin de Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'nda görev yapmadığını bildirdi.

[19] CHP'nin Dreyfus benzetmesi yaparak meclis'te basın toplantısı düzenleyen CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıkulu ve İstanbul Milletvekili Binnaz Toprak'ın Ömeroğlu'nu istifaya çağırması. Mehmet Nihat Ömeroğlu, suikast sonucu öldürülen Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink'in TCK'nın "Türklüğü aşağılamak" suçunu düzenleyen 301. maddesinden ceza almasına onay veren 18 Yargıtay üyesinden biri ve daha sonra kamu başdenetçiliğine seçilen isim. En insafsız hâkim denetçi oldu

**Davutoğlu Sevinci"** başlıklı yazıda, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun söylediği "Tehcir tasvip edilemez" sözünü büyük bir adım olarak nitelendirmesidir.

**e.** Ermeni diasporasının Türkiye'de etkili olduğu bir başka alan, medya unsurlarıdır. Ermeni diasporasının bulunduğu tüm ülkelerde etkin bir medya kültürüne ve aracına sahip olan Ermeniler Türkiye'de de güçlü bir görünüm arz etmektedirler. Türkiye'de Ermeniler azınlık temelinde sahip olunan haklar bağlamında yerel ve ulusal gazete, TV ve internet siteleri gibi araçlara sahiptir. Örneğin Ekim 1908'de kurulan Jamanak (Zaman) gazetesi halen Türkiye'de günlük olarak yayınını sürdüren Ermenice en eski gazetelerden biridir. Aynı şekilde Nor Marmara ve Agos gazeteleri halen Türkiye'de yayınlarını sürdürmektedirler (Günay, Ferhat Kentel vd; 2009, 215-225). Türkiye'de yaşayan Ermeni grupların yayın akışını sürdürdükleri araçlar incelendiğinde hemen hemen hepsinin Ermeni soykırımı iddialarını bir gerçeklik olarak kabul eden önermeden yola çıktıkları ve çalışmalarını bu yönde devam ettirdikleri görülmektedir. Örneğin İstanbul'da faaliyet gösteren "Jamanak" gazetesinin 100. yıldönümü kutlamalarında Erivan'da ''Jamanak'' gazetesi redaktörünün Ermenihaber.am'e verdiği demeçte "…Türkiye'deki Ermeni cemaati biraz daha beklentiler içerisinde, biraz daha defansif bir konumda yaşamını devam etmeye çalışıyor." Söylemi Türkiye lehine olmayan yoruma açık bir ifade olarak kabul edilebilir.( http://www.ermenihaber.am/?lang_id=1&news) Türkiye'de yaşayan Ermeni unsurlar dişital, online vb sistem aracılığıyla Ermenistan Cumhuriyetine bağlı ulusal, yerel ve diasporanın yönettiği tüm medya araçlarına ulaşabilme imkanına sahiptir. Aras yayıncılık "Ermeni edebiyatına açılan pencere" olarak 1993'den beri faaliyetini sürdürmektedir (Günay, Ferhat Kentel vd; 2009, 225).

**Sonuç ve Değerlendirme**

Ermeni diasporası, 1915 olaylarına yönelik söylem ve eylemlerinde politik, sanatsal, hukuki ve medya gibi enstrümanlar üzerinden başta Ermenistan olmak üzere batı ülkelerine ve Türkiye'ye etki siyaseti uygulamaktadır. Bunlar, analitik olarak a. *Ermenistan Cumhuriyetine b. Batı Ülkelerine* ve c. *Türkiye'ye Cumhuriyetine etki olarak değerlendirilebilir.*

Bu etkinin Ermenistan'a yönelik olanına tipik gösterge Ermenistan'ın nüfus hareketlerinden dış politikasına kadar geniş bir yelpazede tüm alanların etki altına alınmasıdır. Örneğin Hem batıdan Ermenistan'a göçün teşvik edilmesi hem de Ermenistan'dan batıya dönük göçün önlenmesi girişimi bu durumun tipik bir unsurudur.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisi ise, batı dünyasının Türkler üzerine tarihsel ve sosyolojik bakış açısını bilen ve bu bakış açısını bir ortak fırsata dönüştürme gayreti olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda Ermeni diasporasının girişimleri şöyle özetlenebilir; **a.** bulunduğu ülkelerde Türkiye Cumhuriyeti'ni haksız/suçlu gösterme çabası, **b**. batı ülkelerinde Ermeni soykırımı iddialarını içeren çalışmaları belgesel filmlerden gazetelere kadar geniş bir iletişim alanına dayandırması, **c.** siyasi partileri, belediye başkanlarını, milletvekillerini, bakanları vb. siyasi çevreleri Ermeni soykırımı iddiası konusunda ikna etme girişimi, **d.** sivil örgütleri yönetme ve e. hukuk mücadelesinin yürütülmesidir.

Diaspora Ermenilerinin Türkiye'ye etkisi ise Ermeni diasporasının Türkiye'nin toplumsal farklılıklarını oluşturan unsurları, Ermeni soykırımı iddiasının bir gerçeklik olarak kabul görmesi yönünde etkilemeye çalışması ile belirginlik kazanmaktadır. Ermeni diasporası, a. Türkiye'de başta Kürtler olmak üzere Süryani ve Keldani gibi alt kültür gruplarını, b. Başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere bazı dini azınlıkları, c. bazı

üniversite ve akademik çevreleri ve d. bir kısım medya araçlarını, ermeni soykırımı iddialarının gerçeklikmiş gibi gösterebilmesi doğrultusunda yönlendirme, ikna etme ve manipüle etme gayreti içindedir.

Ermeni soykırım iddiası;

1—Tarihsel hesaplaşmanın aracı,

2—Müslüman bir ülke olan Türkiye'nin aleyhine potansiyel bir söylem

3—Batının tasarladığı Ortadoğu projesinde kullanılabilir bir enstrüman,

4—Ermeni diasporası, Ermenistan ve Batı ülkelerini ortak nefret alanı,

6—Ermenistan Cumhuriyetini fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak her an savaşa hazır tutma,

7—Olacak olan Türk-Ermeni savaşında/çatışmasında önceden tasarısı ve tanımı yapılmış batı desteğini kazanma,

8—Türkiye'de işbirlikçi unsurları oluşturma ve geliştirme

**Bibliyografya**

AFP, 24 Ekim 2007, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri),

Bilal Şimşir, Ermeni Meselesi 1774–2005, Bilgi Yayınları, İstanbul, 2007

Cezmi YURTSEVER, http://www.adana01haber.com

El Ahrar Gazetesi, 15 Kasım 2006, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri),

Elettherotipia. 13 Şubat 2007, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri)

Etyen Mahçupyan, Taraf, 01.05.2009

Günay Göksu Özdoğan-Fusun Üstel-karin Karakaşlı-Ferhat Kentel, Türkiye'de Ermeniler, Cemaat-Birey-Yurttaş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009

Halk Cephesi. 14 Aralık 2007, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri)

http://asbarez.com/99522/erdogan-offers-half-hearted-apology-for-dersim-massacres/

http://eozdeniz1907.blogcu.com

http://gundem.bugun.com.tr/israil-ermeni-kartina-oynuyor-haberi/210101/

http://hyetert.blogspot.com/2012/10/ermenistan-cumhurbaskan-ermenistana.html

http://news.am/tur/news/124675.html

http://r.news.am/tur/news/39532.html

http://sukruelekdag.wordpress.com/2007/06/

http://team-aow.discuforum.info/t11213-Turkiye-de-soyk-r-m-anmalar-ve-yans-malar.htm

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenistan_Frans%C4%B1z_%C3%9Cniversitesi

http://www.adana01haber.com/author_article_print.php?id=391

http://www.agbu.org/aboutagbu/default.asp

http://www.aktifhaber.com/ermeni-yuzbasi-kitabina-itiraz-655392h.htm

http://www.armenianweekly.com/2010/05/04/

http://www.armenianweekly.com/2011/10/29/demirbas/

http://www.asbarez.com/78649

http://www.bolsohays.com/haberdetay-130764/diaspora-bakanligi-suriyeli-ermenilere-yonelik-destek-programlarina-basliyor.html

http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=394

http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=37

http://www.faktor301.com/2012/06/arsen-hagopyanin-yeni-belgesel-filmi-ermenistanin-avrupa-uzerindeki-etkisini-anlatmakta/

http://www.gomidas.org/

http://www.hurriyet.com.tr/dunya/12665988.asp

http://www.milliyet.com.tr/

http://www.neslihareket.net/nesl-i-haber-ajansi-nha/4314-ermeni-sevan-nisanyandan-hz-muhammede-hakaret-ve-kufur.html

http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/11/03/israil-vatandasi-pkklilar

http://www.soykirimgercegi.com/announcebody.asp?kelime=&type=1&pageindex=78

http://www.tariharastirmalari.com/ermenidiasporasi.html

http://www.turkishny.com/headline-news/2-headline-news/36078-sidneyde-asuri-soykrm-ant-acld, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2011.

http://www.zoryaninstitute.org/about.html

http://www.gomidas.org/

Recep Cengiz, Ermeni Soykırımı iddiaları Toplumsal İzdüşüm, Baskı, Damla Ofset, Konya 2009

Samim Akgönül, Fransa Ermeni Toplumu Ve Türkiye: Propaganda Ve Lobicilik, Ermeni Araştırmaları, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, S, 5, 2002

Uluç Gürkan, Ermeni Sorununu Anlamak, Destek yayınları, 2012, İstanbul

Vahakn N. Dadrian-Taner Akçam, Tehcir ve Takdil İttihad ve Terakkinin Yargılanması 1919–1922, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, 2010, İstanbul

Yücel Tanay, Türkiye'deki Kripto Ermeniler, http://turkiyegundemi.tv/Y1335_160_ turkiyedeki-kripto-ermeniler.html

# ВЫРАЖЕНИЕ СУБЪЕКТА КАК ОСНОВНОГО КОМПОНЕНТА В СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В ТЮРКСКИХ ЯЗЫКАХ (НА ПРИМЕРЕ КАРАЧАЕВО-БАЛКАРСКОКО ЯЗЫКА)

# THE SUBJECT AS THE MAIN COMPONENT OF THE SEMANTICAL STRUCTURE OF THE SENTENCE IN KARACHAI-BALKAR LANGUAGE[1]

# KARAÇAY-MALKAR ÖRNEKLEMİNDE TÜRK DİLİNİN SEMANTİK YAPISI İÇERİSİNDE ANLATIM

**Fatıma T. Mamayeva***

**АННОТАЦИЯ**

Вопрос о субъекте предложения имеет раннюю историю и восходит к античным теориям языка и стиля как стремление установить значимые соответствия между логическим и грамматическим, между формальной и содержательной стороной предложения. В свое время еще Аристотель рассматривал вопрос о соотношении субъекта и подлежащего, предиката и сказуемого. Им намечена первичная классификация субъектов, дошедшая до нас в комментариях Порфирия («дерево Порфирия»).

**Ключевые слова**: Карачаево-балкарский язык, античным теориям языка, классификация

**ABSTRACT**

The author of the article describes the formal-semantic characteristic of the sentences in Karachai-Balkar languages. He uses many examples from these languages to show the difference between the suggestions made by many scientists dealing with the structure of the sentence. It means the use of the subject, object and other components of the sentence. The main role in the identification of the sentence is played by the subject, which is the main component of the semantic structure of the sentence in the Karachai-Balkar language.

**Keywords** : Karachai-Balkar Language, Turkic Language, Semantic Structure, Subject, Object, Turkish dialects

**ÖZ**

Karaçay-Malkar dili örneğinde Türk dilinin semantik yapısı ve bu semantik yapı içerisindeki bileşikler değerlendirilmiştir. Dil anlatımında subje ve objenin kullanımları örneklerle verilmiştir. Özellikle sentaks içerisinde nesne kullanımlarından hareketle Karaçay – Balkar dilinin ifade kabiliyeti ele alınmıştır.

**Anahtar Kelimeler** : Karaçay-Malkar Türkçesi, Türk Dili, sentaks, anlatım türleri

[1] . DOI: 10.17498/kdeniz.918

* Rusya Federasyonu Karaçay-Malkar Devlet Üniversitesi Öğretim Üyesi Rusya

Вопрос о субъекте предложения имеет раннюю историю и восходит к античным теориям языка и стиля как стремление установить значимые соответствия между логическим и грамматическим, между формальной и содержательной стороной предложения (Античные теории языка 1936, 61-63.). В свое время еще Аристотель рассматривал вопрос о соотношении субъекта и подлежащего, предиката и сказуемого. Им намечена первичная классификация субъектов, дошедшая до нас в комментариях Порфирия («дерево Порфирия»). Как пишет Ю.С. Степанов, дерево Порфирия представляет собой таксономию имени существительного языка (его семиологическую характеристику) и построено по родовидовому принципу (Степанов 1979, 38. - № 4, 343.).

Проблема логического подлежащего нашла отражение и в трудах отечественных лингвистов. Несмотря на приверженность к логическому направлению анализа языковых фактов, исследователи не всегда отождествляли логические и грамматические категории. Даже общепризнанный глава логического направления Ф.И. Буслаев отмечал, что подлежащее и сказуемое в логике и грамматике имеют разные составы (Буслаев,1959, 269-273.).

Русистике известны многочисленные попытки осмысления категории субъекта, осознания функционально-семантического потенциала косвенных падежей. А.А. Антонов, П. Белявский, Н.И. Греч, Я.К. Грот, А.А. Дмитриевский и др. отмечали семантические особенности форм косвенных падежей и их функциональную близость с подлежащим двусоставного предложения. По словам В.В. Виноградова, они стремились «примирить грамматическое разнообразие типов предложений, особенно односоставных, с логическим учением о двучленной структуре суждения» (Виноградов, 1958, 271.).

Традиционная грамматика оставляла нерешенными «трудные» вопросы не только русского, но и тюркского синтаксиса, в частности, вопрос о падежных формах имени с субъектным значением. Указанные вопросы заявлены в работах многих современных лингвистов. Ряд исследователей не принимает теорию членов предложения (Грамматика – 70, 80), подвергается сомнению целесообразность термина «подлежащее» (Алисова 1971), расширяются его границы (Золотова 1982), а также отмечается его неадекватность конкретным фактам языка (Костинский 1969). Как справедливо замечает А.Е. Кибрик, «как только мы выходим за пределы предложений, имеющих в своем составе имя в именительном падеже, возникают затруднения в идентификации подлежащего, не преодоленные по сей день, связанные с тем, что мы не располагаем общетеоретическим пониманием этой сущности, не привязанным к конкретным морфологическим характеристикам» (Кибрик,1994, 27-33.).

Современная лингвистика поставила вопрос о выделении различных аспектов предложения, т.е. дифференцируются формально-синтаксическая и семантическая структуры предложения, которые описываются в терминах компонентов (конституентов). При этом отмечается особый характер отношений косвенных падежей с формами предиката.

В теоретическом синтаксисе широко распространилась идея образца предложения: «формулы» (Т.П. Ломтев), «структурной схемы» (Н.Ю. Шведова), «модели» (Г.А. Золотова, И.Х. Ахматов, М.З. Закиев, М.И. Черемисина, М.Б. Кетенчиев). Детально разработанное, примененное к описанию русского предложения учение о структурных схемах (моделях) предложения нашло свою

нишу в работах синтаксистов-тюркологов. Оно имеет непосредственное отношение к традиционным спорам по ряду проблем:

а) критерии классификации простого предложения;

б) грамматический статус главных компонентов предложения;

в) семантико-грамматический статус форм косвенных падежей;

г) структурно-семантические особенности простых предложений и др.

Принципы выделения схем вызвали оживленную дискуссию среди исследователей. Предикативный подход Н.Ю. Шведовой ориентирован на грамматическую семантику структурной схемы, иначе говоря, на «заложенное в самом формальном устройстве отношение к референту» (Шведова, 1974.- № 5,108.). Следует однако отметить, что список отвлеченных образцов, по которым может быть построено минимальное самодостаточное высказывание, по всей видимости, неадекватен синтаксическим фактам. Семантика предложения в целом реализуется посредством присловных распространителей и детерминантов, которые, как правило, не вводятся в структурную схему. В силу этого возникла необходимость говорить о «распространенных структурных схемах» (Н.Ю. Шведова), о «модели реализации структурной схемы» (С.И. Кокорина), о «минимальных расширенных схемах» (В.А. Белошапкова), о «номинативном минимуме предложения» (И.Х. Ахматов), о «структурной схеме» с позиций лексических валентностей стержневого слова, его семантической избирательности (Н.Н. Арват). Отсюда по сути и возникает проблема уровней семантики схемы: а) уровень грамматической семантики; б) уровень лексического наполнения схемы, на которую обращают большее внимание в карачаево-балкарском языкознании (см., например: Кетенчиев, 2000).

В этой связи следует особо выделить концепцию, в которой косвенные падежи рассматриваются как компонент модели предложения. Она представлена в работах Г.А. Золотовой (1973, 1982, 2002 и др.). Тюркологи также придерживаются этой точки зрения (Ахматов 1989; Закиев 1995; Кетенчиев 2001). Облигаторность или факультативность конституента предложения определяется не столько его грамматической формой, сколько синтаксической функцией: **Анга мында игиди** (М.Т.) *«Ему здесь хорошо»* - значение субъекта состояния; **Азизни жашы барды** (И.А.) *«У Азиза есть сын»* - значение субъекта посессора; **Сабийни тюкеннге чабдырдыла** (Л.б.) *«Ребенка заставили побежать в магазин»* - значение каузируемого субъекта и т.п.

В последние десятилетия появились работы, в которых рассматриваются денотативно-понятийные и интерпретационные аспекты семантики субъекта. При этом под субъектом понимается «тот элемент типовой СПО – ситуации, который выступает как субстанция, являющаяся источником приписываемого с непассивного предикативного признака» (Теория функциональной грамматики, 1992, 33.). В силу этого признается, что субъектность, представленная формой косвенного падежа, всегда так или иначе «снижается в ранге» по сравнению с субъектностью, выраженной в форме именительного падежа» (Теория функциональной грамматики, 43.). Как нам кажется, субъект не должен ограничиваться в средствах языковой репрезентации, тем более, что на денотативном уровне все однозначно. Это можно увидеть при сравнении следующих примеров: **Мен иги окъургъа керекме** // **Манга иги окъургъа керекди** *«Я должен хорошо учиться»// «Мне надо хорошо учиться».*

Взаимообусловленное обозначение признака и его носителя адекватно отражено в трудах Г.А. Золотовой. Концепт «субъект» у нее освобожден от рамок формы и

связан, с одной стороны, с отражаемой действительностью, а с другой стороны – с мыслью о ней. Формальный же аспект – это прежде всего сфера техники конкретного языка. Подобный подход позволяет выходить за рамки положения о категорической синтаксической противопоставленности именительного падежа косвенным (Золотова, 1984, 14-35.).

В карачаево-балкарском языке выделены так называемые косвенно-субъектные предложения, которые вошли даже в школьный курс языка. Правда, они рассматриваются в рамках односоставных предложений (Ахматланы, 1998, 102.), хотя косвенный субъект может быть представлен и в структуре двусоставного предложения.

Значительным достижением в теории функционального синтаксиса Г.А. Золотовой следует признать обязательную двучленность любого предложения, когда «некоторому субъекту приписывается некоторый предикативный признак». Функционально-семантический потенциал косвенных падежей получает единую непротиворечивую интерпретацию, а "традиционная модель структуры предложения в терминах членов предложения решительно отбрасывается, поскольку в ней в одних случаях преувеличивается значимость морфологических различий, прежде всего падежных различий в сфере имен существительных» (Теория функциональной грамматики,1992, 90.).

Определение конечного списка моделей с различной степенью информативной достаточности в лингвистике представлено в работах Т.Б. Алисовой, Г.А. Золотовой, О. И. Москальской, И. П. Сусова, Н. Д. Арутюновой, В.В. Богданова, А. В. Супрун, И.Х. Ахматова, Д.С. Тикеева, М.Б. Кетенчиева, С.М. Хуболова и др. Принимая за исходное концептуальную общность ситуаций, исследователи предлагают сущностные характеристики высказываний или типовые значения, а затем проводят конкретный анализ, позволяющий выявить идиоэтнические особенности структурно-смысловых и лексических компонентов. Именно сфера стыковки синтаксиса и лексики представляет особый интерес, так как «здесь закладывается семантическая структура предложения» (Арутюнова, 1976, 81.).

Таким образом, проблема субъекта рассматривается многими лингвистами неоднозначно. Думается, что введение понятия субъекта в интерпретацию филологического материала карачаево-балкарского языка позволяет обосновать статус субъектности не только у основного, но и у других падежей, а также различных сочетаний, имеющих коммуникативную нагруженность.

Отечественной лингвистике известны различные аспекты изучения предложения: формальный, семантический, функциональный и т.д. Развитие языкознания привело к тому, что значительное внимание уделяется семантической стороне языковых единиц, в том числе и предложения. Исследовать предложение, не учитывая его смысловые особенности, «это все равно, что изучать дорожные знаки с точки зрения их физических характеристик» (Вежбицкая, 1999. - I-XIII., 3.). Совершенно справедливо признание того, что «исходными объектами лингвистического описания следует считать значения (и предопределяющие их исходные для речемыслительного процесса сущности) и им ставить в соответствие выражающие их языковые формы» (Кибрик 1963, 35.).

В современной лингвистике наиболее широкое распространение получила денотативная, или референтная, концепция семантики предложения. Считается, что указанная концепция определяет отношения между высказыванием и отражаемой им

экстралингвистической ситуацией: «референтом высказывания является ситуация, т.е. совокупность элементов, присутствующих в сознании говорящего в объективной действительности в момент «сказывания» (Гак, 1973, 358.). Мы разделяем мнение тех лингвистов, которые соотносят высказывание с действительностью через референцию субъекта-героя события, «протагониста сообщения» (Арутюнова, 1976, 179.).

Таким образом, семантический план предложения соотносится с денотативной ситуацией, коммуникативный же план возникает в процессе вербального общения. Грамматическому плану соответствуют специальные грамматические формы. Все они сосуществуют в любом высказывании и к ним приложены концепты субъект и предикат. Как справедливо подчеркивает Ю.С. Степанов, их разделение оправдывается лишь процедурой анализа, за которым обязательно следует синтез: субъект – это центральная категория прагматической интерпретации высказывания(Степанов, 1981, 327.).

Семантическая структура предложения, квалифицируемая как типовая, описывается в виде набора универсальных ситуаций, относящихся к области языкового значения, вбирающего в себя как понятийную основу передаваемого содержания, так и языковую семантическую интерпретацию этой основы(Бондарко, 1983. -,№ 2, 20.). Примерами указанных ситуаций принято считать бытийные, действия, модальные, каузативные, локальные, темпоральные, квалитативные, компаративные, посессивные, ситуации состояния, отношения и другие.

При изучении смысловой структуры предложения всегда возникает вопрос о количестве семантических конституентов. Набор основных компонентов семантической структуры конструкции варьируется различными исследователями. Так, В.Г. Гак выделяет семь реальных актантов(Гак, 1969, 80-81.), И.П. Сусов (1973) описывает восемь релятем. Т.В. Алисова (1971) и В.В. Богданов (1977) приводят по четырнадцать семантических функций, которые передаются определенными формальными средствами. У Ю.Д. Апресяна (1967) их двадцать пять, а у Н.И. Леонтьевой (1969) – пятьдесят.

Исследователи синтаксиса карачаево-балкарского языка считают, что инвентарь семантических компонентов и их подкатегорий представляет собой закрытый список. Ими выделяются следующие конституенты предложения: семантический предикат, субъект, объект, конкретизатор, атрибут(Ахматов, 1983, 82-95; Кетенчиев, 2000, 14-17.). При их анализе в качестве исходного принципа принимается положение о том, что в формировании семантического компонента определяющую роль играют: 1) специфика синтаксической позиции компонента предложения, 2) категориально-лексическое наполнение этой позиции, 3) взаимодействие лексической и синтаксической семантики(Ахматов, 1983, 75.).

М.И. Черемисина, изучая элементарное простое предложение в тюркских языках Южной Сибири, выделяет его конструктивный центр – предикат, а также такие актанты как актор, объект, бенефициант, инструмент, субъект эмоции, стимул эмоции и другие(Черемисина, 1995. - № 4., 67.).

Взаимосвязь субъекта и предиката в семантической структуре предложения выявляется в высшей степени диалектично, так как субъект и объект, и отношения между ними задаются познающим ситуацию лицом, т.е. признак приписывается субъекту, но субъект предопределяет этот признак, прогнозирует его в самом общем

виде(Демьянков, 1980, 39. - № 4., 340.).

Рассматривая содержательную сторону простого предложения, исследователь сталкивается с проблемой субъекта, который является одним из самых дискуссионных понятий(Золотова, 1982, 133.). Целесообразность выделения семантического субъекта обусловливается разными подходами исследователей к выяснению сущности данного концепта.

Термином «субъект» обозначаются различные явления: грамматические и смысловые, логические и философские. Объем данного понятия не закреплен в целом в лингвистическом аспекте. Он понимается и как деятель, и как собственно лицо, и как предмет мысли, и как носитель признака, и даже как говорящий. В.Г. Гак (1981) отождествляет субъект с агенсом, воспринимая его как активно действующее начало. Им вскрыты возможности прямого и трансформационного выражения его средством языка. Денотативный субъект рассматривается автором на уровне неэлементарной ситуации, в которой реальные актанты коррелируют с синтаксическими актантами, т.е. членами предложения. При преобразовании глубинных структур в поверхностные им отмечаются следующие моменты:

1) применение конфигурации актантов; 2) развертывание формы репрезентации предиката; 3) добавление и элиминация актантов(Гак, 1969, 80-82.).

С.Д. Кацнельсон семантический субъект рассматривает в качестве предложенческой категории. Основываясь на иерархической организации предложения, он пишет, что субъект в предложении представлен только один раз, тогда как комплементов больше, "субъект присоединяет к аргументу дополнительную функцию предмета высказывания, или, что то же, темы"(Кацнельсон, 1974, 113-114.). Автором весьма последовательно проводится мысль о связи современных понятий «темы» и «ремы» со старыми понятиями «предмета» и «содержания высказывания»: «Все дело в том, что в нейтральном, не деформированном особыми факторами высказывания субъект и есть тема, если все эти же понятия приходится различать, то потому лишь, что в некоторых условиях форма субъекта либо «дематизируется» полностью, либо получает значение второстепенной темы, а основную функцию темы выполняет слово, не облеченное в форму субъекта» (Кацнельсон, 1972, 189.).

Субъект представляет собой сущностную, инвариантную единицу, в которой по-разному комбинируются как логико-грамматические, так и коммуникативные факторы, а формальная объективация строго не закреплена. Как и другие языковеды, мы признаем за ним лингвистический статус, что может быть обосновано наличием семантического инварианта, системы средств обнаружения, спецификой парадигматики и синтагматики. Средства репрезентации субъекта характеризуются различной уровневой стратификацией (лексические, лексико-морфологические, фразеологические и др.), частотностью и т.п. Мы склоняемся к мысли, что субъект – это носитель предикативного признака.

Язык характеризуется обогащением так называемых односоставных предложений, коррелирующих с соответствующими двусоставными построениями, например: **Манга ары барыргъа тюшдю** (М.Т.) *«Мне пришлось пойти туда»;* **Санга билим алыргъа керекди** (Ш.) *«Тебе необходимо получать знания»* и т.д. При более широком понимании категории лица такие традиционно квалифицируемые безличные конструкции обнаруживают в своем составе субъект, который

соотносится с прямым субъектом ядерного двусоставного предложения (реальный носитель предикативного признака).

Основной участник события или предмет внимания коммуниканта, пишущего во фрагменте реальности, субъект – исходный пункт мысли, и ему приписывается определенное свойство: предполагаемая ситуация поворачивается относительно субъекта(Бабина - Белошапкова, 1984. - № 1., 29.). Не вызывает сомнения тот факт, что способы языкового представления различных ситуаций экстралингвистической действительности отличаются многообразием, и со временем количество формальных и семантических разновидностей в каждом конкретном языке растет. Это обусловлено не только внутрилингвистическими, но и экстралингвистическими факторами. Вышеизложенное приводит к мысли, что в качестве компонентов модели двусоставного предложения или его предикативного минимума, как подчеркивает Г.А. Золотова, следует признать «реально соотнесенные синтаксические формы слов, существующие для взаимообусловленного обозначения предикативного признака и его носителя» (Золотова 1973).

Вместе с тем, мы считаем, что для адекватного отображения семантической устроенности предложения важен не только его предикативный минимум, но и минимум номинативный. Это позволяет вычленить такие компоненты как субъект, предикат, объект, конкретизатор, атрибут. Правда, не все они обладают одинаковым функционально-семантическим потенциалом. Такая мысль достаточно четко проводится в имеющихся трудах по структурно-семантической характеристике синтаксических единиц карачаево-балкарского языка, и с этим трудно не согласиться.

Поскольку осуществляется аранжировка участников ситуации в предложении, которая характеризуется коммуникативной нагруженностью, то исходная позиция в линейном построении форм является для субъекта закономерным. Правда, это правило не обязательно в определенно-личных, неопределенно-личных и обобщенно-личных конструкциях карачаево-балкарского языка. Суть коммуникативной целеустановки говорящего заключается в обострении внимания слушающего на предмете, теме, топике, следовательно, субъектом выступает та субстанция, на которую ориентировано сообщение.

В языке и речи имеет место информационная подготовка для правильного восприятия и осмысления данного. «Мы движемся от известного к неизвестному, что облегчает слушающему понимание произносимого» (Матезиус, 1967, 139.). Левая ветвь предложения готовит читателя и слушателя к восприятию той информации, что заключается в правой части двусоставного предложения и в развитии дискурса, так как существующий контекст учитывается на протяжении всего высказывания(Чейф, 1975, 319.).

С.Д. Кацнельсон совершенно обоснованно отмечал, что «субъект присоединяет к аргументу дополнительную функцию предмета высказывания, или, что то же, - темы» (Кацнельсон,1974, 106.). Этому, безусловно, способствует превалирующее положение формы в исходе предложения и характер лексики, замещающей субъектные позиции.

В понимании логико-грамматического уровня членения предложения В.З. Панфилов предлагает соединить семантико-синтаксический и коммуникативный аспекты, где актуализация учитывается вкупе с

семантическим потенциалом субъекта предложения. По мнению автора, только при условии последовательного разграничения указанных аспектов становится возможным окончательное преодоление логического подхода к некоторым явлениям синтаксического уровня и правильное разрешение такой проблемы синтаксиса, как категория предикативности. К тому же, «говоря об известной автономности двух уровней членения предложения, необходимо иметь ввиду то существенное обстоятельство, что в большинстве случаев субъект и предикат выражаются соответственно подлежащим (синтаксической группой подлежащего) и сказуемым (синтаксической группой сказуемого)» (Панфилов, 1982, 146.).

Позиционная исключительность субъекта, заданность предшествующим текстом делает для него практически факультативным основной падеж, так как любая препозитивная форма в предложении становится темой высказывания. С точки зрения коммуникативного членения предложения совпадение с темой высказывания для семантического субъекта, по всей видимости, является нормой, а не окказиональным явлением. Заслуживает внимания то, что в исследованиях актуального членения указывается на принципиальную независимость таких концептов, как «тема-рема» и «подлежащее-сказуемое». Однако регулярное совпадение элементов актуального и грамматического членений является универсалией для прямого субъекта.

Проблема семантического субъекта предполагает прежде всего рассмотрение вопроса о соотношении субъекта и подлежащего. Как правило, в синтаксической науке имеет место включение семантических характеристик в определение членов предложения, причем чистой формой почему-то остается только подлежащее. В карачаево-балкарском языкознании подлежащему и средствам его репрезентации уделено значительное внимание(Ахматов, 1968, 26-79.). При определении подлежащего тюркологи обычно опираются на его основные грамматические свойства. Подлежащее, таким образом, квалифицируется как грамматически абсолютно независимый компонент конструкции, в основном обладающий предметным значением и означающий то, в отношении чего в предложении выражаются утверждение/отрицание, т.е. предикативный признак(Грамматика карачаево-балкарского языка, 1976, 354.). Это характеризует предложение с формальной стороны. В ряде случаев указанный компонент рассматривается и в плане актуального членения. Так, в «Грамматике современного якутского литературного языка» подлежащее рассматривается как «именной член предикативного сочетания, который при нормальном для данного языка порядке слов представляет тему высказывания» (Грамматика современного якутского литературного языка, 2., 1995, 13.). Однако проблема установления постоянной семантики подлежащего до сих пор еще не решена. По мнению М.З. Закиева, «в отдельно взятом нераспространенном предложении как единица языка, подлежащим выражается логический субъект и коммуникативная тема (данное), одним словом, здесь подлежащее выражает понятие, о чем сообщается сказуемым, т.е. подлежащее в семантическом плане – это предмет сообщения» (Закиев, III., 1995, 165.). Автор стремится расширить представление о подлежащем, хотя данная мысль не проводится последовательно до конца. Некоторые лингвисты (Г.А. Золотова, Н.Д. Арутюнова, Ю.С. Степанов) предлагают расширить представление о морфологическом облике подлежащего, так как «субъектный компонент в позиции предицируемого соответствует подлежащему предложений» (Золотова, 1981. - № 1., 35.). Фактологический материал карачаево-балкарского языка показывает, что, с

одной стороны, подлежащее (при отождествлении его с носителем предикативного признака) может быть выражено не только основным падежом, но и другими формами имени, с другой – не всякое имя в основном падеже становится подлежащим.

Вопрос о подлежащем и субъекте рассматривается в ряде работ С.Д. Кацнельсона (1972, 1974). Он говорит о несоответствии семантической и формально ориентированной части дефиниции подлежащего и пишет, что они ведут исследователя разными путями. С одной стороны, можно говорить об универсальности данного языкового компонента – «то, о чем говорится в предложении», а с другой – специфика конкретного языка, к которому относятся средства репрезентации. С.Д. Кацнельсон данное разграничение считает весьма условным. Для характеристики подлежащего им предлагается содержательная и позиционная интерпретация: «Подлежащее – это, прежде всего один из именных членов предложения, обусловленных содержательной валентностью глагола. В случае одноместного предиката определение подлежащего трудности не представляет: единственное позиционное «добавление» к глаголу и есть в этом случае подлежащее **(Мне не спится)**… Формой подлежащего может быть не только падеж, но и место в предложении» (Кацнельсон, 1972, 61-63.).

Позиция в предложении обусловливается прежде всего актуализацией. Определяя связь между функцией предмета высказывания и основным падежом, следует отметить, что свобода актуализации носит определенно условный характер. Дискурс в этом отношении отмечается как жестко организованная система: в качестве предмета сообщения в каждой последующей конструкции будет функционировать уже известный автору речи или слушателю субъект, предикат или другой компонент предложения.

Лингвисты считают весьма полезным сохранение концептуального разграничения понятий «субъект» и «подлежащее». Так, И.Ш. Козинский, подчеркивая базовость хрестоматийной точки отсчета в виде подлежащего, вводит в оборот концепт «прототипическое подлежащее» (Козинский, 1983, 156, 6-7.). Пишут также и о понятии «нулевой лексемы со значением лица» (Булыгина - Шмелев, 1991, 110-118.). При определении семантического субъекта Т.Б. Алисова подчеркивает важность понятия «подлежащее»: «Мы можем нормально определить семантический субъект вообще как такое понятие в данной семантической ситуации (ассоциации понятий), для которой или наиболее частотной, или единственно возможной формой выражения будет подлежащее» (Алисова, 1971, 41.).

В языкознании в качестве компонентов формальной структуры предложения рассматриваются словоформы и их сочетания, способные выражать ту или иную семантическую функцию. Это фактически в основном такие слова и их формы, которые занимают позиции членов предложения. По этому поводу А.В. Супрун замечает: «Задача грамматики предложения заключается в анализе способов, используемых в грамматически простом предложении для передачи смысловых отношений между словами, занимающими позиции подлежащего, сказуемого, дополнений и обстоятельств» (Супрун, 1977, 4.). В целях показа соотношений между формальными и семантическими компонентами предложения в тюркском языкознании широко представлены так называемые структурно-семантические (формально-семантические) модели конструкций (см., например: Ахматов 1983; Кетенчиев 1993; Закиев 1995 и др.).

При определении позиции подлежащего нам представляется, что необходим учет как формально-грамматической соотнесенности со сказуемым, так и семантико-грамматической. В предложении **Мен юйге барыргъа керекме** (М.Т.) *«Я должен идти домой»* имеет место морфологизированное подлежащее, которое формально-грамматически коррелирует с предикатной лексемой. В предложении же **Манга юйге барыргъа керекди** *«Мне надо идти домой»* думается, что можно говорить о неморфологизированном варианте подлежащего, которое соотносится с предикатом в первую очередь семантически.

Обусловливаясь семантической валентностью предиката, такое подлежащее как семантически, так и синтаксически коррелирует с ним, поскольку содержание несубстанциального значения вливается в содержание субстанциального и обогащает его. Компонент, представленный дательно-направительным падежом, детализируется в содержательном плане, грамматически подвергается актуализации посредством предиката, сопряженного с ним семантически. При этом воспроизводится единое содержание, в котором наличествует класс (**манга** «*мне*», **мен** «*я*») и признак, который его отличает (**барыргъа керекди** «*надо идти*», **барыргъа керекме** «*(я) должен идти»*). В этой связи весьма интересным представляется следующее замечание А.В. Бондарко: «В иерархии представителей родового понятия носителя предикативного признака (НПП) выявляется цепочка постепенных переходов: подлежащее (центр того множества синтаксических единиц, которое охватывается понятием НПП) – заместители (аналоги) подлежащего (пограничная зона между центром и периферией) – другие разновидности НПП (явно выраженная периферия» (Бондарко, 1991,. 38.). В состав НПП им включаются как управляемые, так и неуправляемые формы. При этом отмечается, что именно благодаря расширению класса синтаксических элементов с функцией НПП возрастает объяснительная сила данного понятия. Как видим, наблюдается в значительной степени морфологизированный подход к этому явлению.

Думается, правы те исследователи, которые считают, что складывающаяся традиция языкознания строилась на материале тех языков, где субъект и объект играют в грамматике весомую роль, являясь полезными и объяснительными понятиями(Кибрик, 1979, 39. - № 4., 309.). Однако, по всей видимости, применение указанных категорий в качестве инструментария описания сплошного лингвофактологического материала не всегда срабатывает, что предопределяется ставшим уже хрестоматийным определением подлежащего – «то, о чем говорится в предложении». Анализ компонентов предложения в терминах членов предложения не позволяет адекватно отразить его специфику. Часто такие пары терминов, как «**субъект**» и «**подлежащее**», «**предикат**» и «**сказуемое**» используются как равнозначные. В силу этого бывает неясно, какие элементы конструкции имеются в виду, синтаксические или смысловые. Как пишет В.Г. Колшанский, «в первую очередь неприемлемой оказывается идея единой природы подлежащего» (Колшанский, 1979, 38. - № 4., 321.). «Если мы используем разные категории для отождествления подлежащего в разных языках, тогда подлежащее просто не является универсальной категорией, а кажущиеся универсальными обобщения, формулируемые с помощью этого понятия, вовсе не являются обобщениями(Кинэн, 1982, 237.).

При формально-грамматическом членении предложения подлежащее остается незыблемым и является его ядерным компонентом. Анализ конкретного

фактологического материала подводит нас к мысли, что подлежащее – это один из способов выявления «главного героя ситуации». Наряду с ним наличествуют и другие средства репрезентации значения носителя предикативного признака. В силу этого выделение понятия субъекта наряду с подлежащим следует признать весьма перспективным. Структура языка обычно отражает его функциональный потенциал. Все существующие формальные модели «страдают недоучетом функциональной предопределенности языка, производности его от речевой деятельности и прагматических условий его исполнения» (Кибрик, 1992,16.). Тезис о функциональной мотивированности синтаксиса семантикой, о превалировании содержательной стороны следует принять в качестве определяющего. В сферу семантики целесообразно включать также дейктический, коммуникативный, референциальный и эмоциональный компоненты значения, что имеет важное значение для современной функциональной грамматики.

Язык обладает значительными потенциальными возможностями для репрезентации смысла. С другой стороны, наблюдается и обратное. Устанавливая соотношение таких разноуровневых концептов, как субъект и подлежащее, следует признать частичное наложение при сущностном несовпадении терминов-понятий. Порой становится невозможным их параллельное употребление и подмена. Систематический анализ предложения призван прежде всего выяснить соотношение, взаимосвязь его формальной и семантической структуры, поэтому скорее всего надо говорить не о соотношении концептов «подлежащее» и «субъект», а подвести под таксономию простого предложения более доступной наблюдению таксономию субъекта. Следует больше внимания обратить на те средства, которые формируют функционально-семантическое поле субъектности.

**ЛИТЕРАТУРА**

1. Алисова Т.Б. Очерки синтаксиса современного итальянского языка (семантическая и грамматическая структура простого предложения.- М.: Изд-во МГУ, 1971. - 294 с.
2. Античные теории языка и стиля. - М.-Л., 1936. - 341 с.
3. Апресян Ю.Д. Экспериментальное исследование семантики русского глагола. - М.: Наука, 1967. - 252 с.
4. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы. - М.: Наука, 1976. - 383 с.
5. Ахматов И.Х. Главные члены предложения и средства их выражения в современном карачаево-балкарском языке. - Нальчик: Эльбрус, 1968. - 154 с.
6. Ахматов И.Х. Структурно-семантические модели простого предложения в современном карачаево-балкарском языке: (Основные вопросы теории). - Нальчик: Эльбрус, 1983. - 360 с.
7. Ахматов И.Х. Формально-семантический анализ косвенно-субъектных предложений в тюркских языках (на материале карачаево-балкарского языка) // Советская тюркология. - 1989. - № 6. - С. 11-17.
8. Ахматланы И.Х. Малкъар тилни грамматикасы. 8-9-чу классланы окъуучуларына дерслик. - Нальчик: Эльбрус, 1998. - 233 б.
9. Бабина Т.П., Белошапкова В.А. К вопросу о семантическом субъекте // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. - 1984. - № 1. - С. 29-34.
10. Богданов В.В. Семантико-синтаксическая организация предложения. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1977. - 204 с.
11. Бондарко А.В. Категориальные ситуации (к теории функциональной грамматики) // Вопросы языкознания. - 1983. -,№ 2. - С. 20-32.
12. Бондарко А.В. Семантика лица // Теория функциональной грамматики: Персональность. Залоговость. - СПб.: Наука, 1991. - С. 5-41.

13. Булыгина Т.В., Шмелев А.Д. Референциальные, коммуникативные и прагматические аспекты неопределенности и обобщенноличности // Теория функциональной грамматики: Персональность. Залоговость. - СПб.: Наука, 1991. - С. 41-62.

14. Буслаев Ф.И. Историческая грамматика русского языка. - М., 1959. - 623 с.

15. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. - М.: Школа "Языки русской культуры", 1999. - I-XIII, 780 с.

16. Виноградов В.В. Из истории изучения русского синтаксиса (от Ломоносова до Потебни и Фортунатова). - М.: Изд-во Московского ун-та, 1958. - 400 с.

17. Гак В.Г. К проблеме синтаксической семантики (семантическая интерпретация "глубинных" и "поверхностных" структур) // Инвариантные и синтаксические значения и структура предложения. - М.: Наука, 1969. - С. 77-85.

18. Гак В.Г. Высказывание и ситуация // Проблемы структурной лингвистики. - М.: Наука, 1973. - С. 349-372.

19. Грамматика карачаево-балкарского языка. - Нальчик: Эльбрус, 1976. –571 с.

20. Грамматика современного русского литературного языка. - М.: Наука, 1970. - 767 с.

21. Грамматика современного якутского литературного языка. Т. 2. Синтаксис. - Новосибирск: Наука, 1995. - 336 с.

22. Демьянков В.З. Предикаты и концепция семантической интерпретации // Известия Академии наук. Серия языка и литературы. - 1980. - Т. 39. - № 4. - С. 336-347.

23. Закиев М.З. Татарская грамматика. Т. III. Синтаксис. - Казань, 1995. – 576 с.

24. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка. – М.: Наука, 1973. - 351 с.

25. Золотова Г.А. О субъекте предложения в современном русском языке // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. - 1981. - № 1. - С. 33-42.

26. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. - М.: Наука, 1982. - 368 с.

27. Золотова Г.А. О принципах классификации простого предложения // Актуальные проблемы русского синтаксиса. - М.: Наука, 1984. - С. 14-35.

28. Кацнельсон С.Д. Типология языка и речевое мышление. - Л.: Наука, 1972. - 216 с.

29. Кацнельсон С.Д. О категории субъекта предложения // Универсалии и типологические исследования (Мещаниновские чтения). - М., 1974. - С. 104-124.

30. Кетенчиев М.Б. Формально-семантические модели именных предложений в современном карачаево-балкарском языке. Конспект лекций. - Нальчик, 1993. - 80 с.

31. Кетенчиев М.Б. Структура и семантика именных предложений в карачаево-балкарском языке. - Нальчик: Книга, 2000. - 145 с.

32. Кетенчиев М.Б. Структура и семантика именных предложений в карачаево-балкарском языке: Дисс. ... д-ра филол. наук. - Нальчик, 2001. - 361 с.

33. Кибрик А.Е. Подлежащее и проблема универсальной модели языка // Известия Академии наук. Серия литературы и языка. - 1979. - Т. 39. - № 4. - С. 309-318.

34. Кибрик А.Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания (универсальное, типовое и специфическое в языке). - М., 1992. - 335 с.

35. Кибрик А.Е. О неуниверсальности синтаксического членения предложения // Знак: Сб. статей по лингвистике, семантике и поэтике. - М., 1994. - С. 27-40.

36. Кинэн Э.Л. К универсальному определению подлежащего // Новое в зарубежной лингвистике. - Вып. XI. - М.: Прогресс, 1982. - С. 236-276.

37. Козинский И.Ш. О категории "подлежащее" в русском языке // Предварительные публикации Института русского языка. - М.: Наука, 1983. - Вып. 156. - 91 с.

38. Колшанский Г.В. Коммуникативная грамматика и лингвистическая интерпретация субъекта и предиката // Известия Академии наук. Серия литературы и языка. - 1979. - Т. 38. - № 4. - С. 318-323.

39. Костинский Ю.М. Вопросы синтаксической парадигматики // Вопросы языкознания. - 1969. - № 5. - С. 106-114.

40. Леонтьева Н.Н. О смысловой полноте текста (в связи с семантическим анализом) // Машинный перевод и прикладная лингвистика. - № 12. - М.: Наука, 1969.

41. Матезиус В. О так называемом актуальном членении предложения // Пражский лингвистический кружок. - М.: Прогресс, 1967. - С. 239-245.

42. Панфилов В.З. Гносеологические аспекты философских проблем языкознания. - М.: Наука, 1982. - 358 с.

43. Степанов Ю.С. Иерархия имен и ранги субъектов // Известия Академии наук. Серия литературы и языка. - 1979. - Т. 38. - № 4. - С. 335-340.

44. Степанов Ю.С. В поисках прагматики (проблема субъекта) // Известия Академии наук. Серия литературы и языка. - 1981. .- Т. 40. - № 4. - С. 325-332.

45. Степанов Ю.С. Имена. Предикаты. Предложения. Семиологическая грамматика. - М.: Наука, 1981. - 360 с.

46. Супрун А.В. Грамматика и семантика простого предложения (на материале испанского языка). - М.: Наука, 1977. - 261 с.

47. Сусов И.П. Семантическая структура предложения (на материале простого предложения современного немецкого языка). - Тула, 1973. - 142 с.

48. Теория функциональной грамматики: Субъектность. Объектность. Коммуникативная перспектива высказывания. Определенность / неопределенность. - СПб.: Наука, 1992. - 304 с.

49. Чейф У. Значение и структура языка. - М.: Прогресс, 1975. - 432 с.

50. Черемисина М.И. Элементарное предложение в языках Сибири // Гуманитарные языки в Сибири. - 1995. - № 4. - С. 63-68.

51. Шведова Н.Ю. К спорам о детерминантах (обстоятельственная и необстоятельственная детерминация простого предложения) // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. - 1974.- № 5. - С. 66-78.

**LITERATURA**

1. Alisova T.B. Oçerki sintaksisa sovremennogo italyanskogo yazıka (semantiçeskaya i grammatiçeskaya struktura prostogo predlojeniya.- M.: İzd-vo MGU, 1971. - 294 s.

2. Antiçnıe teorii yazıka i stilya. - M.-L., 1936. - 341 s.

3. Apresyan YU.D. Eksperimentalnoe issledovanie semantiki russkogo glagola. - M.: Nauka, 1967. - 252 s.

4. Arutyunova N.D. Predlojenie i ego smısl. Logiko-semantiçeskie problemı. - M.: Nauka, 1976. - 383 s.

5. Aghmatov İ.GH. Glavnıe çlenı predlojeniya i sredstva igh vırajeniya v sovremennom karaçaevo-balkarskom yazıke. - Nalçik: Elbrus, 1968. - 154 s.

6. Aghmatov İ.GH. Strukturno-semantiçeskie modeli prostogo predlojeniya v sovremennom karaçaevo-balkarskom yazıke: (Osnovnıe voprosı teorii). - Nalçik: Elbrus, 1983. - 360 s.

7. Aghmatov İ.GH. Formalno-semantiçeskiy analiz kosvenno-sub'ektnıgh predlojeniy v tyurkskigh yazıkagh (na materiale karaçaevo-balkarskogo yazıka) // Sovetskaya tyurkologiya. - 1989. - № 6. - S. 11-17.

8. Aghmatlanı İ.GH. Malk'ar tilni grammatikası. 8-9-çu klasslanı ok'uuçularına derslik. - Nalçik: Elbrus, 1998. - 233 b.

9. Babina T.P., Beloşapkova V.A. K voprosu o semantiçeskom sub'ekte // Nauçnıe dokladı vısşey şkolı. Filologiçeskie nauki. - 1984. - № 1. - S. 29-34.

10. Bogdanov V.V. Semantiko-sintaksiçeskaya organizatsiya predlojeniya. - L.: İzd-vo LGU, 1977. - 204 s.

11. Bondarko A.V. Kategorialnıe situatsii (k teorii funktsionalnoy grammatiki) // Voprosı yazıkoznaniya. - 1983. -,№ 2. - S. 20-32.

12. Bondarko A.V. Semantika litsa // Teoriya funktsionalnoy grammatiki: Personalnost. Zalogovost. - SPb.: Nauka, 1991. - S. 5-41.

13. Bulıgina T.V., Şmelev A.D. Referentsialnıe, kommunikativnıe i pragmatiçeskie aspektı neopredelennosti i obobşennoliçnosti // Teoriya funktsionalnoy grammatiki: Personalnost. Zalogovost. - SPb.: Nauka, 1991. - S. 41-62.

14. Buslaev F.İ. İstoriçeskaya grammatika russkogo yazıka. - M., 1959. - 623 s.

15. Vejbitskaya A. Semantiçeskie universalii i opisanie yazıkov. - M.: Şkola "YAzıki russkoy kulturı", 1999. - I-XIII, 780 s.

16. Vinogradov V.V. İz istorii izuçeniya russkogo sintaksisa (ot Lomonosova do Potebni i Fortunatova). - M.: İzd-vo Moskovskogo un-ta, 1958. - 400 s.

17. Gak V.G. K probleme sintaksiçeskoy semantiki (semantiçeskaya interpretatsiya "glubinnıgh" i "poverghnostnıgh" struktur) // İnvariantnıe i sintaksiçeskie znaçeniya i struktura predlojeniya. - M.: Nauka, 1969. - S. 77-85.

18. Gak V.G. Vıskazıvanie i situatsiya // Problemı strukturnoy lingvistiki. - M.: Nauka, 1973. - S. 349-372.

19. Grammatika karaçaevo-balkarskogo yazıka. - Nalçik: Elbrus, 1976. –571 s.

20. Grammatika sovremennogo russkogo literaturnogo yazıka. - M.: Nauka, 1970. - 767 s.

21. Grammatika sovremennogo yakutskogo literaturnogo yazıka. T. 2. Sintaksis. - Novosibirsk: Nauka, 1995. - 336 s.

22. Demyankov V.Z. Predikatı i kontseptsiya semantiçeskoy interpretatsii // İzvestiya Akademii nauk. Seriya yazıka i literaturı. - 1980. - T. 39. - № 4. - S. 336-347.

23. Zakiev M.Z. Tatarskaya grammatika. T. III. Sintaksis. - Kazan, 1995. – 576 s.

24. Zolotova G.A. Oçerk funktsionalnogo sintaksisa russkogo yazıka. – M.: Nauka, 1973. - 351 s.

25. Zolotova G.A. O sub'ekte predlojeniya v sovremennom russkom yazıke // Nauçnıe dokladı vısşey şkolı. Filologiçeskie nauki. - 1981. - № 1. - S. 33-42.

26. Zolotova G.A. Kommunikativnıe aspektı russkogo sintaksisa. - M.: Nauka, 1982. - 368 s.

27. Zolotova G.A. O printsipagh klassifikatsii prostogo predlojeniya // Aktualnıe problemı russkogo sintaksisa. - M.: Nauka, 1984. - S. 14-35.

28. Katsnelson S.D. Tipologiya yazıka i reçevoe mışlenie. - L.: Nauka, 1972. - 216 s.

29. Katsnelson S.D. O kategorii sub'ekta predlojeniya // Universalii i tipologiçeskie issledovaniya (Meşaninovskie çteniya). - M., 1974. - S. 104-124.

30. Ketençiev M.B. Formalno-semantiçeskie modeli imennıgh predlojeniy v sovremennom karaçaevo-balkarskom yazıke. Konspekt lektsiy. - Nalçik, 1993. - 80 s.

31. Ketençiev M.B. Struktura i semantika imennıgh predlojeniy v karaçaevo-balkarskom yazıke. - Nalçik: Kniga, 2000. - 145 s.

32. Ketençiev M.B. Struktura i semantika imennıgh predlojeniy v karaçaevo-balkarskom yazıke: Diss. ... d-ra filol. nauk. - Nalçik, 2001. - 361 s.

33. Kibrik A. E. Podlejaşee i problema universalnoy modeli yazıka // İzvestiya Akademii nauk. Seriya literaturı i yazıka. - 1979. - T. 39. - № 4. - S. 309-318.

34. Kibrik A. E. Oçerki po obşim i prikladnım voprosam yazıkoznaniya (universalnoe, tipovoe i spetsifiçeskoe v yazıke). - M., 1992. - 335 s.

35. Kibrik A.E. O neuniversalnosti sintaksiçeskogo çleneniya predlojeniya // Znak: Sb. statey po lingvistike, semantike i poetike. - M., 1994. - S. 27-40.

36. Kinen E.L. K universalnomu opredeleniyu podlejaşego // Novoe v zarubejnoy lingvistike. - Vıp. XI. - M.: Progress, 1982. - S. 236-276.

37. Kozinskiy İ. Ş. O kategorii "podlejaşee" v russkom yazıke // Predvaritelnıe Publikatsii İnstituta russkogo yazıka. - M.: Nauka, 1983. - Vıp. 156. - 91 s.

38. Kolşanskiy G.V. Kommunikativnaya grammatika i lingvistiçeskaya interpretatsiya sub'ekta i predikata // İzvestiya Akademii nauk. Seriya literaturı i yazıka. - 1979. - T. 38. - № 4. - S. 318-323.

39. Kostinskiy YU.M. Voprosı sintaksiçeskoy paradigmatiki // Voprosı yazıkoznaniya. - 1969. - № 5. - S. 106-114.

40. Leonteva N. N. O smıslovoy polnote teksta (v svyazi s semantiçeskim analizom) // Maşinnıy perevod i prikladnaya lingvistika. - № 12. - M.: Nauka, 1969.

41. Matezius V. O tak nazıvaemom aktualnom çlenenii predlojeniya // Prajskiy lingvistiçeskiy krujok. - M.: Progress, 1967. - S. 239-245.

42. Panfilov V. Z. Gnoselogiçeskie aspektı filosofskigh problem yazıkoznaniya. - M.: Nauka, 1982. - 358 s.

43. Stepanov YU. S. İerarghiya imen i rangi sub'ektov // İzvestiya Akademii nauk. Seriya literaturı i yazıka. - 1979. - T. 38. - № 4. - S. 335-340.

44. Stepanov YU. S. V poiskagh pragmatiki (problema sub'ekta) // İzvestiya Akademii nauk. Seriya literaturı i yazıka. - 1981. .- T. 40. - № 4. - S. 325-332.

45. Stepanov YU.S. İmena. Predikatı. Predlojeniya. Semiologiçeskaya grammatika. - M.: Nauka, 1981. - 360 s.

46. Suprun A.V. Grammatika i semantika prostogo predlojeniya (na materiale ispanskogo yazıka). - M.: Nauka, 1977. - 261 s.

47. Susov İ.P. Semantiçeskaya struktura predlojeniya (na materiale prostogo predlojeniya sovremennogo nemetskogo yazıka). - Tula, 1973. - 142 s.

48. Teoriya funktsionalnoy grammatiki: Sub'ektnost. Ob'ektnost. Kommunikativnaya perspektiva vıskazıvaniya. Opredelennost / neopredelennost. - SPb.: Nauka, 1992. - 304 s.

49. Çeyf U. Znaçenie i struktura yazıka. - M.: Progress, 1975. - 432 s.

50. Çeremisina M. İ. Elementarnoe predlojenie v yazıkagh Sibiri // Gumanitarnıe yazıki v Sibiri. - 1995. - № 4. - S. 63-68.

Şvedova N.YU. K sporam o determinantagh (obstoyatelstvennaya i neobstoyatelstvennaya determinatsiya prostogo predlojeniya) // Nauçnıe dokladı vısşey şkolı. Filologiçeskie nauki. - 1974.- № 5. - S. 66-78.

# KARADENİZ

***BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ***

**Uluslar Arası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**

## ❖ Yayın İlkeleri ❖

**Yayın İlkeleri**

1) Karadeniz (Black Sea – Chornoye More) Dergisi yılda dört kez yayımlanan uluslar arası hakemli bir dergidir.

2) Karadeniz (Black Sea – Chornoye More) Dergisi'nde yayımlanacak yazılar, daha önce herhangi bir yayın organında yayımlanmamış olacaktır.

3) Karadeniz (Black Sea – Chornoye More) Dergisi'nde yayımlanacak yazılar metin olarak en fazla 20 sayfa; resim, belge, kroki, harita ve benzeri malzemeler mevcut ise bu eklerle birlikte en fazla 23 sayfa olacaktır.

4) Türkiye Türkçesi ve Türk Dilinin diğer şiveleri ile yazılan yazılara Türkçe Özet (ortalama 70 kelime), İngilizce veya Rusça Özet, Anahtar Kelimeler (ortalama 5 kelime) ve bunların İngilizce veya Rusça karşılıkları eklenecektir.

5) Yabancı dillerde yazılmış yazılara, yazının Türkçe başlığı ve Türkçe özeti eklenecektir.

6) Dergimize Türkçe, İngilizce ve Rusça olmak üzere üç dilde yazı kabul edilebilir.

7) Yazılar, disket/CD kaydı ile birlikte dört nüsha halinde ve üç nüshasında yazar adı belirtilmeden yazışma adresine gönderilecektir.

8) Yazılar, Times New Roman (11 punto) yazı karakteriyle, tek satır aralığıyla yazılacaktır.

9) Metin içinde yapılacak göndermeler ad, yayın yılı ve sayfa numarası biçiminde parantez içinde belirtilecektir. (Köprülü 1989: 9). "Dip notlar" yalnızca açıklamalar için kullanılacak ve "Son not" olarak metnin sonunda Times New Roman yazı karakterinde 10 punto ile yazılacaktır.

10) Yazılarda yararlanılan kaynaklar yazının sonundaki Kaynaklar bölümünde alfabetik olarak verilecektir.

11) Çalışmanın "Kaynaklar" bölümünde yararlanılan eserler (kitaplar için) KÖPRÜLÜ M. Fuat: (2009). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, Akçağ Yay., 11 b. (makale ve bildiriler için) ASAN Veli: (1995). "Tahtacı Türkmenler-IX: Tahtacılarda Musahiplik", Cem, V (49), s. 44-45.örneğindeki sisteme uygun biçimde belirtilecektir.

12) Yayın kuruluna gönderilen yazılar, hakem heyeti içinde yer alan konuyla ilgili iki uzmana gönderilecek ve yazılar gelecek raporlara göre yayımlanacak veya düzeltmeler varsa yazı sahiplerine düzeltmelerin yapılması amacıyla gönderilecektir.

13) Dergiye gönderilecek yazılarla birlikte web sayfasında yer alan Makale Sunum Formu doldurulup gönderilecektir.

14) Yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazı sahiplerine ait olacaktır.

# KARADENİZ
## *BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ*
## An International Journal of Social Sciences

### ❖ Publication Principles ❖

1) Karadeniz (Black Sea–Chornoye More) is a quarterly journal of social science subject to international peer review.

2) All articles submitted to the Karadeniz (Black Sea–Chornoye More) should be original contributions, meaning that they should not be published previously or should not be under consideration for any other publication at the same time.

3) All articles submitted to the Karadeniz (Black Sea–Chornoye More) should have a maximum text length of 20 pages, to be extended to 23 pages in the case of articles containing photos, documents, drawings, maps or similar materials.

4) With regards to articles written in Turkish (as it is spoken in Turkey) or other Turkish dialects, a Turkish, English or Russian abstract (average 70 words) and Key Words (average 5 words) in all three languages should be provided.

5) With regards to articles written in foreign languages, titles and abstracts of the articles should be submitted in Turkish.

6) Articles written only in Turkish, English and Russian are accepted to our journal.

7) All articles should be submitted in a CD/floppy disk with four written samples, three of which should be sent to the given correspondence address without stating the writer's name.

8) All articles should be written in Times New Roman, size 11pt with one lined space.

9) References in the text should be signified in brackets as name, publication year and page number. (Köprülü 1989: 9). "Foot notes" should be used only for statements and should be written in Times New Roman font and 10 font size at the end of the text as a "Last Note".

10) References used in articles should be given under the title References at the end of the article in an alphabetical order.

11) Literatures in the "Bibliography" section of the study should be indicated as in the example of the system "KÖPRÜLÜ M. Fuat: (2009). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, Akçağ Yay., 11 b." (for the boks) and "ASAN Veli: (1995). "Tahtacı Türkmenler-IX: Tahtacılarda Musahiplik", Cem, V (49), s. 44-45." (fort he essays and papers).

12) All articles submitted to the publisher's board will be, firstly, sent to two different experts concerned with the subject in the referee committee. Then, they will be published according to the reports taken from these two referees or sent back to the owners of the articles for editing/reviewing if needed.

13) When sending the articles to the journal, also, "Article Presentation Form" which can be found in the website www.karadenizdergi.com should be filled and sent.

14) The owners of the articles are fully responsible for their published writings.

# KARADENİZ

## *BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ*

**Ежеквартальный международный журнал общественных наук**

### ❖ Основные положения журнала и требования к статьям ❖

1) Журнал Karadeniz (Black Sea – Черное море) – является ежеквартальным международным изданием, со своей редколлегией.

2) Журнал Karadeniz (Black Sea – Черное море) – издание, в котором будут печататься нигде до этого времени неопубликованные статьи. Если же статья уже выходила в свет, в нашем журнале она может быть опубликована на другом языке.

3) Объем статьей для журнала Karadeniz (Black Sea – Черное море), должен составлять не более 20 страниц. Если в статье имеются дополнения в виде рисунков, документов, схем, карт и др. подобных материалов, объем статьи может увеличиваться до 23 страниц.

4) Если статья написана на турецком или других тюркских языках, к ней требуются реюме на турецком, а также на русском или английском языках (примерно 70 слов) и список ключевых слов (примерно 5 слов) с переводом на английский или русский.

5) Статьи, которые будут написаны не на турецком языке, будут дополняться переведенной на турецкий язык аннотацией и названием статьи.

6) Наш журнал принимает статьи, написанные на турецком, английском и русском языках.

7) Статьи на дискетах или CD в четырех экземплярах, в трех из которых не должно быть указано имя автора, отправляются на адрес издательства.

8) Статьи должны быть набраны в программе Times New Roman, кегль -11, межстрочный интервал — 1.

9) Ссылки на библиографию в тексте выполняются следующим способом: в круглых скобках указывается автор издания, год (разделяется запятой) и страница. Указание страницы разделяется двоеточием. Например: (Köprülü, 1989: 9). Для сносок следует использовать 10 размер шрифта Times New Roman.

10) Использованная для написания статьи библиография, должна приводиться после текста статьи в алфавитном порядке.

11) Список литературы в разделе «Библиография» представлен по образцу системы “KÖPRÜLÜ M. Fuat: (2009). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, Akçağ Yay., 11 b.” (для книг) и “ASAN Veli: (1995). “Tahtacı Türkmenler-IX: Tahtacılarda Musahiplik”, Cem, V (49), s. 44-45.”( для эссе и прочих документов).

12) Присланные в издательство статьи, отправляются двум специалистам (по теме статьи) из редколлегии и, согласно их отчету, принимается решение о публикации. Если, по мнению редколлегии, статья требует исправлений, ее высылают обратно автору для доработки.

13) При отсылке статьи в журнал также должна быть заполнена и отослана «Форма Презентации Статьи», которую можно найти по ссылке www.karadenizdergi.com

14) Всю ответственность за статьи, опубликованные в журнале, несут авторы.

Ежеквартальный международный журнал общественных наук основные положения журнала и требования к статьям.

❖ **Abone Şartları** ❖

Abone olacaklar Erdoğan ALTINKAYNAK adına 05732013 numaralı posta çeki hesabına abone bedelini yatıracaklar ve dekontlarını adres bilgileri ile birlikte yazışma adresine posta veya faks yoluyla ileteceklerdir.

❖ **Payments** ❖

Subscribers should deposit the subscription fee to Erdoğan ALTINKAYNAK's postal cheque account number: 05732013 and send their receipts as well as their own contact addresses to the communication address via mail or fax mentioned above.

❖ **Абонентное Условие** ❖

Для оформления подписки необходимо произвести оплату на имя Erdoğan ALTINKAYNAK, банковский счет № 05732013 Квитанцию об оплате вместе с информацией о Вашем адресе необходимо передать почтой или по факсу в редакцию журнала.

❖ **Fiyatı / Стоимость / Price** ❖
50 TL (Yurt içi / для граждан Турции / Interior)
30 $ / 20 Euro (Yurt dışı / для граждан других стран / Abroad)

❖ **Abonelik Bedeli / Стоимость подписки / Subsciption Price** ❖
600 TL (Yurt içi / для граждан Турции / Interior)